

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kateřina Merkunová

**Problémy znaleckého dokazování v trestním
řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Dalibor Šelleng, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 14. května 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 141 353 znaků včetně mezer a poznámek pod čarou.

Kateřina Merkunová

V Praze dne 14. května 2024

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své práce JUDr. Daliboru Šellengovi, Ph.D., za jeho cenné rady, doporučení a vstřícnost. Poděkování také patří mé rodině a blízkým za podporu během celého studia a zejména během jeho zakončení. V neposlední řadě děkuji zaměstnancům Knihovny Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Obsah

Úvod.....	1
1 Obecně o znaleckém dokazování.....	3
1.1 Pojem znaleckého posudku.....	7
1.1.1 Osoba znalce.....	7
1.1.2 Podmínky pro výkon činnosti znalce.....	10
1.1.3 Námitky proti osobě znalce a znaleckému posudku.....	15
1.1.4 Posudek a jeho náležitosti.....	18
1.1.5 Znalečné.....	22
1.2 Význam a postavení znaleckého posudku jako důkazního prostředku v trestním řízení 23	
2 Historický vývoj české právní úpravy.....	27
2.1 Trestní řád soudní 1873.....	27
2.2 Období let 1939 – 1948.....	28
2.3 Období let 1949 – 1958.....	30
2.4 Období 1959 – 1966.....	31
2.5 Období 1967 – 2020.....	31
2.6 Současný stav.....	32
3 Pojistky kvality znaleckých závěrů.....	36
3.1 Vliv vzájemné konkurence soudních znalců na kvalitu znaleckých závěrů. 36	
3.2 Kognitivní zkreslení.....	38
3.2.1 Konfirmační zkreslení.....	40
3.2.2 Bayesova inferenční metoda a její aplikace.....	47
3.2.3 Co je to Bayesova inference a její použití v praxi.....	50
3.2.4 Možné legislativní zakotvení Bayesovy pravděpodobnosti.....	54
Závěr.....	58

Seznam zkratek.....	60
Seznam zdrojů.....	61
Abstrakt.....	62
Klíčová slova.....	62
Abstract.....	63
Keywords.....	63

Úvod

Znalecká činnost v dnešní době vzhledem k rychlému vývoji vědy umožňuje dříve nepředstavitelnými prostředky osvětlovat odborné otázky, a to nejen v trestním řízení. Její role je proto naprosto nezastupitelná. Přesto byla oblast znalecké legislativy do nedávné doby poněkud zanedbávána a její současný stav je stále často předmětem kritiky.

Cílem této diplomové práce je s ohledem na již existující práce zabývající se obdobným tématem upozornit pouze na několik vybraných problémů znaleckého dokazování. Pro uvedení do problematiky práce popisuje relevantní právní úpravu dokazování v trestním řízení a obecně znalectví. Věnuje se zejména problémům, které mají vliv na kvalitu znaleckého závěru a navrhuje jejich řešení *de lege ferenda*.

V první části práce vytyčuje teoretický rámec dokazování v trestním řízení, zabývá se současnou úpravou znalectví a úlohou znaleckých posudků v trestním řízení. Druhá část práce se zaměřuje na popis vývoje znaleckého práva až do současnosti a hodnotí řešení problémů staré právní úpravy novým zákonem č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

Znalec má být pomocným nástrojem, nemá být zdrojem justičních omylů a posléze námětem k tvorbě televizních seriálů, jako tomu bylo v případě kauzy zpracované v knize, podcastu a seriálu *Matematika zločinu*.¹ Zásadním problémem znaleckých posudků jsou dle mého názoru mechanismy, které mají zajišťovat kvalitu jejich závěrů. Proto se jim věnuje třetí část práce.

Prvním předpokladem pro kvalitní znalecký závěr je kvalitní znalec. Práce tak upozorňuje na situaci v některých tzv. monopolních znaleckých oborech, kde působí velmi nízký počet znalců, a tím pádem nefunguje vzájemná odborná kontrola. V důsledku toho se také prodlužují čekací doby na zpracování posudků a v očekávání dalších průtahů řízení někdy může být rezignováno na zadání revizních posudků, ačkoliv jsou potřeba.

Kognitivní zkreslení je dalším faktorem, který může ovlivnit kvalitu znaleckého závěru. V kapitole věnující se kognitivnímu zkreslení si tato práce neklade za cíl odhalovat mechanismy jeho vzniku, ale popsat existující fenomén a navrhnout řešení, které by tento problém odstranilo nebo alespoň omezilo.

¹ SODOMKOVÁ, Magdaléna, JENSEN, Brit. *Matematika zločinu* [podcast]. 2019. Dostupné z: <https://www.mujozhlaz.cz/matematika-zlocinu/matematika-zlocinu>. [cit. 2024-03-25]

Věda však ani v dnešním světě není zcela všemocná, a proto některé vědní obory poskytují pouze pravděpodobné závěry, které se navíc napříč vědními obory v míře své pravděpodobnosti budou významně lišit. Práce proto nabízí řešení tohoto problému pomocí Bayesovy inference a věrohodnostních poměrů, které umožňují transparentnější znalecký závěr a vyhovují požadavku pravdivosti znaleckého posudku. Uvádím i svůj návrh na legislativní zakotvení povinnosti znalců ve vhodných případech využít k vyjádření znaleckých závěrů věrohodnostní poměry.

Diplomová práce využívá deskriptivní přístup, a to zejména v první a druhé části, kde popisuje současný teoretický rámec dokazování v trestním řízení, právní úpravu znalectví a její historický vývoj. Část zabývající se znaleckými obory s kritickým nedostatkem znalců využívá i empirický přístup. Preskriptivní metoda je obsažena ve třetí části práce, kde je u jednotlivých vytčených problémů navrženo řešení *de lege ferenda*. Práce používá metodu analýzy, syntézy, indukce a dedukce.

1 Obecně o znaleckém dokazování

Dokazování je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož cílem je umožnit těmto orgánům poznání skutečností důležitých pro jejich rozhodnutí, tedy vyhledat důkazy o nich, tyto důkazy provést, získané poznatky procesně zajistit a zhodnotit.² Upravuje jej soubor norem, který označujeme jako důkazní právo. Tyto normy obsahuje zejména zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). Dokazování má stěžejní význam pro úspěch trestního řízení, protože z důvodu požadavku nestrannosti³ rozhodují o skutku orgány činné v trestním řízení, které ho nepozorovaly, ani se ho neúčastnily, a je tak potřeba pomocí dokazování zrekonstruovat skutek tak, aby i přesto byly schopné rozhodnout.

Předmětem dokazování je skutkový děj a skutkový stav věci. Skutkový děj zahrnuje okolnosti trestného činu bez ohledu na jejich trestněprávní relevanci, jde o trestný čin *de facto*. Naproti tomu skutkový stav věci je souhrn trestněprávně relevantních faktů pro rozhodnutí, jde o trestný čin *de iure*.⁴ Demonstrativní výčet skutečností, které se dokazují, vymezuje § 89 odst. 1 TR následovně:

- a) Zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin.
- b) Zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek.
- c) Podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu.
- d) Podstatné okolnosti k posouzení osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů obviněného.
- e) Podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení.
- f) Okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

Tyto skutečnosti se dají rozčlenit na tři skupiny – okolnosti důležité pro rozhodnutí OČTŘ ve věci samé, okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo ji umožnily a okolnosti důležité pro postup trestního řízení.⁵ Alternativou je dělení jiných autorů na okolnosti důležité

² ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0, str. 1308–1394.

³ Ust. § 30 odst. 1 TR.

⁴ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, str. 6.

⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.9. 2023. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-687-3, str. 430 a násl.; ŠÁMAL, Pavel; MUSIL, Jan; KUČHTA, Josef; FRYŠTÁK, Marek a KALVODOVÁ, Věra. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4. str. 355 a násl.

pro rozhodnutí ve věci samé, okolnosti důležité pro postup v trestním řízení a okolnosti důležité pro použití odklonů, resp. zvláštních způsobů řízení.⁶

Okolnostmi důležitými pro rozhodnutí OČTŘ ve věci samé jsou okolnosti týkající se skutku (zda se skutek stal, místo, čas, způsob a okolnosti spáchání, okolnosti příčinné souvislosti, následku a formy zavinění), okolnosti týkající se obviněného (zda spáchal skutek, zda je trestně odpovědný) a závažnosti pro společnost. Dále mezi ně patří i okolnosti, které určí opatření použité proti pachateli (osobní, majetkové, rodinné a jiné poměry pachatele, chování pachatele po činu, snaha nahradit škodu a další okolnosti podle § 39 odst. 1 TZ) a okolnosti vylučující protiprávnost nebo vylučující trestnost. Okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo ji umožnily, mají význam pro rozhodování o uložení opatření pachateli, ale i v rámci kriminologického zkoumání. Okolnosti důležité pro postup v trestním řízení se dokazují pro účely vydání mezitímních rozhodnutí v řízení. Může se jednat např. o přerušení trestního stíhání (jedním z důvodů je duševní choroba, která znemožňuje obviněnému chápání trestního řízení), okolnosti týkající se zákazu výslechu svědka (např. o utajovaných skutečnostech) a práva odepřít podání výpovědi např. u příbuzných osob o obviněném. Okolnosti důležité pro rozhodnutí o uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem bývají v odborné literatuře zařazovány mezi okolnosti důležité pro rozhodnutí ve věci samé⁷ nebo mezi okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo ji umožnily⁸, případně jim vyčleňuje vlastní skupinu.⁹

Rozsah dokazování se liší v různých stádiích trestního řízení. Těžištěm dokazování má být řízení před soudem, konkrétně hlavní líčení. Dokazování by pak mělo probíhat hlavně před soudem prvního stupně. Soud druhého stupně rozhoduje novým rozsudkem, jen pokud lze rozhodnout na základě již správně zjištěného skutkového stavu a popřípadě na základě skutkového stavu, který byl pomocí důkazů provedených před odvolacím soudem doplněn nebo změněn. Odvolací soud rozsudek zruší a věc vrátí prvoinstančnímu soudu, pokud jsou skutková zjištění tak nedostatečná, že je nutno hlavní líčení opakovat nebo provádět rozsáhlé a obtížně proveditelné doplnění dokazování. V řízení o mimořádných opravných prostředcích se důkazy zpravidla neprovádějí, lze je provést jen pokud je to nezbytné pro rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku.¹⁰ Dokazování se ale provádí již v přípravném řízení, v menším rozsahu

⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav a GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-348-5., str. 282.

⁷ MATHERN, Vladimír. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Bratislava: Obzor, 1984, str. 73.

⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 1308–1394, bod 8.

⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 9.

¹⁰ Ust. § 265r odst. 7 TR.

ve zkráceném přípravném řízení, v největším pak v rozšířeném přípravném řízení. Rozsahu provádění důkazů potom odpovídá i stanovená maximální doba trvání těchto druhů přípravného řízení.¹¹ Při předběžném projednání obžaloby se případné provedené dokazování netýká věci samé, ale dokazují se skutečnosti důležité pro nařízení hlavního líčení, případně pro jiné rozhodnutí dle § 188 TŘ. Ve vykonávacím řízení se dokazování rovněž nebude týkat věci samé, provede se jen v omezeném rozsahu a bude směřovat k vydání rozhodnutí ohledně již pravomocně skončeného trestního řízení ve věci samé.

Dokazování podle právní úpravy účinné do 31. 12. 1993 zjišťovalo podle zásady formální pravdy skutečný stav věci, tedy OČTŘ se nemohly spokojit se zjišťováním okolností důležitých pro jejich rozhodnutí, ale zjišťovaly všechny skutečnosti, a to i naprosto bezvýznamné okolnosti činu.¹² Nyní platí pro dokazování zásada materiální pravdy, OČTŘ tedy postupují tak, aby byl zjištěn skutkový stav bez důvodných pochybností postupem v souladu s jejich právy a povinnostmi uvedenými v TŘ v rozsahu nezbytném pro jejich rozhodnutí. OČTŘ také už neověřují všechny okolnosti případu všemi dosažitelnými prostředky, ale pouze přezkoumají „všechny podstatné okolnosti případu“.¹³ Pravdivé zjištění relevantních skutečností spáchaného činu (tj. aby poznatky získané o nich byly adekvátním odrazem skutečnosti) je tak naplněním požadavku spravedlnosti rozhodnutí v trestním řízení. Jakékoliv skutkové události z minulosti ale nelze prakticky nikdy prokázat s úplnou jistotou, bez ohledu na použitý důkazní prostředek.¹⁴ Poznatek, že dokázané tvrzení bude mít v sobě jistý prvek nejistoty, rozhodně neznamena, že lze pachatele usvědčit jen pravděpodobně. Naopak s vědomím této skutečnosti je k důkazům třeba přistupovat obezřetněji, což vede k pravdivému skutkovému zjištění.¹⁵

Samotný pojem „pravda“ chápe filozofie jako shodu úsudku s realitou.¹⁶ Zjištění pravdy ale nemusí být vždy v lidských silách, například z důvodu nedokonalosti lidské paměti, omezené schopnosti reprodukovat nedokonalosti technických prostředků, zkreslení způsobeného nepřímostí informací o skutku nebo úmyslně nepravdivé výpovědi. I při požadavku, aby se OČTŘ pravdě jako takové co nejvíc přibližovaly, ji nelze nikdy v trestním řízení zjistit, můžeme docílit pouze pravdy relativní. Pravda ve smyslu toho, co lze

¹¹ Ust. § 159, § 170 a § 179b TŘ.

¹² Ust. § 2 odst. 5 TŘ ve znění účinném do 31. 12. 1993.

¹³ Ust. § 2 odst. 5 TŘ.

¹⁴ FRYŠTÁK, Marek a TEXL, David. *Lze na základě znaleckého posudku v trestním řízení zjistit „pravdu“?* Online. Trestní právo. 2021. [cit. 2024-03-25].

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 15–106, bod 20.

¹⁶ Pravdivé je říci o něčem, co je, že to je, a o něčem, co není, že to není.“ (Aristoteles) „Pravda je shoda skutečnosti s poznáním.“ (Tomáš Akvinský)

prostřednictvím nástrojů trestního práva zjistit, je tedy spíše skutkový stav bez důvodných pochybností.¹⁷

Zákonodárcem uložené zjišťování skutečností „bez důvodné pochybnosti“ ale není nijak definováno. Panuje shoda v tom, že je třeba dokázat skutkový stav mimo rozumnou pochybnost (*beyond reasonable doubt*), čímž se rozumí „pochybnost, která by způsobila, že soudce (či jiný orgán činný v trestním řízení) po pečlivém, objektivním a nestranném zhodnocení všech dostupných důkazů by byl tak nerozhodný, že by nemohl říci, že uvedená skutečnost naplňující znak trestného činu se stala, a že tedy by nemohl říci, že získal ustálené přesvědčení o vině obžalovaného (obviněného). Je to tedy taková pochybnost, která by u rozumné osoby zapříčinila, aby zaváhala nebo ustala při vyřizování důležité životní záležitosti. Není to však imaginární pochybnost, ani pochybnost založená na rozmaru nebo určité náhodě či na domněnce nebo na dohadu.“¹⁸

Výsledkem dokazování jsou důkazy, v nauce definované jako poznatky o předmětu dokazování, získané z důkazních prostředků jejich provedením. Důkaz může být přímý a nepřímý, podle toho, jestli přímo vyvrací, nebo dokazují předmětnou skutečnost, případně ji objasňuje pomocí jiné skutečnosti, která k ní má jen nepřímý vztah.¹⁹ Důkazním prostředkem nazývá nauka procesní činnost OČTŘ nebo procesní strany sloužící k získání poznatku o předmětu dokazování. Jde tedy o nástroj k získání poznatku o relevantní skutečnosti pro trestní řízení. Nositel poznatku o předmětu dokazování je označován jako pramen důkazu. Text zákona ale takové dělení nezná, používá pro tyto tři pojmy jednotné označení „důkaz“ a tyto pojmy zůstávají k použití v doktríně.²⁰ Výčet důkazních prostředků v TŘ²¹ je pouze demonstrativní, přičemž obsahuje výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Mezi důkazní prostředky lze s ohledem na § 104a až § 104e TŘ zahrnout i konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě. Dále je důkazním prostředkem odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88 a § 88a TŘ, zvukový, obrazový a jiný záznam pořízený při použití operativně pátracích prostředků dle § 158b odst. 3 TŘ, údaje, které jsou předmětem bankovního tajemství dle § 158 odst. 7 TŘ a údaje z evidence cenných papírů.²²

¹⁷ FRYŠTÁK, Marek a TEXL, David. *Lze na základě znaleckého posudku v trestním řízení zjistit „pravdu“?*

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*, str. 5–106, bod 20.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*, str. 435.

²⁰ např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*, str.1308–1394, bod 20; JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*, str. 432.

²¹ Ust. § 89 odst. 2 TŘ.

²² FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 21.

1.1 Pojem znaleckého posudku

1.1.1 Osoba znalce

Znalecký posudek je dle § 89 odst. 2 TŘ jedním z důkazních prostředků, jež poskytuje OČTŘ znalec, který tak činí v rámci své znalecké činnosti. ZZ definuje v § 1 odst. 1 znaleckou činnost jako provádění znaleckých úkonů, zejména zpracování a podání znaleckého posudku, jeho doplnění nebo vysvětlení, a činnost, která bezprostředně směřuje k podání znaleckého posudku, jeho doplnění nebo vysvětlení. Činí tak pro veřejnoprávní i soukromoprávní zadavatele. Rozdíl v osobě zadavatele se pak projevuje v možnosti podání posudku odmítnout a svobodně si nastavit výši odměny u soukromoprávního zadavatele. U veřejnoprávního zadavatele naopak podat posudek na žádost musí, pokud nenastane některý ze zákonných důvodů k odmítnutí²³ a odměnu obdrží ve výši stanovené vyhláškou č. 504/2020 Sb., o znalečném.

Znalec je osoba, která má určité neprávní odborné znalosti, jejichž prostřednictvím objasňuje soudu skutečnosti důležité pro rozhodnutí soudu v (trestním) řízení.²⁴ Stejně jako jiné důkazní prostředky znalecký posudek soud hodnotí a není jím vázán. Podle judikatury „*Soud (...) nemůže v odborných otázkách pominout závěry znaleckého posudku, popř. je nahradit vlastním v dané otázce laickým názorem.*“²⁵ Soudce ale nemůže nahradit znalecký posudek ani svým odborným názorem: „*Jestliže soudce má kromě odborných znalostí předpokládaných pro výkon jeho povolání i jiné odborné znalosti potřebné pro posouzení určité skutečnosti, nelze k tomu zpravidla brát zřetel při úvaze o tom, zda má být proveden důkaz znaleckým posudkem. I v těchto případech je povinností soudu, aby provedl důkaz znaleckým posudkem.*“²⁶ Svědek se odlišuje tím, že skutečnosti, o kterých vypovídá, osobně viděl, případně je slyšel. Znalec vypovídá o skutečnostech, které neviděl ani neslyšel, ale pomocí svých odborných znalostí je může vysvětlovat. Soud o těchto skutečnostech rozhodne, přestože je sám neviděl ani neslyšel, a ani o nich nemá odborné znalosti.²⁷ Znaleckou činností se rozumí činnost, jejíž náplní je

²³ Podjatost podle § 18 odst. 1 ZZ, podle § 19 odst. 2 ZZ pak pokud mu závažné zdravotní okolnosti, závažná rodinná situace, mimořádné nebo neočekávané pracovní povinnosti neumožňují vykonat úkon s odbornou péčí a včas.

²⁴ FRYŠTÁK, Marek a KREJČÍ, Zdeněk. *Postavení znalce v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4955-0, str. 22.

²⁵ Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 12. 1980, sp. zn. Pls 3/80; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 1986, sp. zn. 4 To 9/86 (uveřejněné pod č. 11/ 1987 Sb. rozh. tr.).

²⁶ Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980, sp. zn. Pls 3/80.

²⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 27–29.

schopnost poznané skutečnosti popsat, analyzovat a klasifikovat, a na základě toho učinit odborný a profesionální závěr ve formě znaleckého posudku.²⁸

Speciálním případem je tzv. znalecký svědek, kterým je osoba, která viděla nebo slyšela skutečnosti, o kterých podává svědectví, a díky svým odborným znalostem je může hodnotit. Takový svědek je nicméně stále svědkem a se zřetelem na § 18 odst. 1 ZZ nemůže v dané věci působit jako znalec. Soud se díky existenci takového svědka nemůže zprostit povinnosti ustanovit znalce a takového svědka stále vyslýchá podle pravidel pro výslech svědků. Půjde například o lékaře, který vydal lékařskou zprávu o ošetření poškozeného.²⁹

Je třeba odlišit znalce od „pouhého“ odborníka. Odborník na rozdíl od znalce není jmenován způsobem dle ZZ a neprochází procesem, který jmenování předchází, nemusí tak mít znalost o právu týkajícím se znalecké činnosti, kterou znalec prokazuje složením vstupní zkoušky znalce podle § 10 ZZ. Dále se jeho činnost zaměřuje více na přítomnost a budoucnost a obrací se spíše na odbornou veřejnost. Znalec naopak posuzuje skutečnosti z minulosti a vysvětluje je laikům. Znalctví v sobě zahrnuje odbornost.³⁰ Každý znalec je tedy odborníkem, ale ne každý odborník je znalcem.

Znaleckou činnost může provádět:

- 1) **Znalec** – Fyzická osoba zapsaná do seznamu znalců vedeného Ministerstvem spravedlnosti, která vykonává tuto činnost samostatně, nebo jako zaměstnanec, společník, nebo člen znalecké kanceláře.
- 2) **Znalecká kancelář** – Právnícká osoba se znaleckou činností jako hlavním předmětem činnosti (§ 6 odst. 1 ZZ: obchodní korporace podle ZOK), její znalecké oprávnění je odvozené od oprávnění znalců samotných.
- 3) **Znalecký ústav** – Právnícká osoba se znaleckou činností jako vedlejším předmětem činnosti (§ 7 odst. 1 písm. A) ZZ: vysoká škola nebo její součást, veřejná výzkumná instituce, státní podnik, ústav, organizační složka státu, vnitřní organizační jednotka této složky nebo osoba veřejného práva)³¹, její znalecké oprávnění není odvozeno od členů.

²⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. a HÓTOVÁ, Renáta. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení v civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. Praha: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-395-0, str. 29.

²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. 6. 1979, sp. zn. 4 Tz 31/79 (uveřejněné pod č. 35/1980 Sb. rozh. tr.).

³⁰ KRÍSTEK, Lukáš. *Znalctví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-042-4, str. 151.

³¹ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 30.

- 4) **Znalec pro jednotlivý případ** – Fyzická nebo právnická osoba, která není trvale zapsána do seznamu znalců, ale má potřebné předpoklady pro podání znaleckého posudku, souhlasí se svým ustanovením, složí znalecký slib³² a
- a) pro daný obor a odvětví a případně specializaci není nikdo v seznamu znalců zapsán,
 - b) žádný zapsaný znalec nemůže znalecký posudek podat, nebo
 - c) by podání znaleckého posudku znalcem bylo spojeno s nepřiměřenými náklady nebo obtížemi³³

Znalec nemůže vykonávat znaleckou činnost samostatně a zároveň v rámci znalecké kanceláře a také ve více kancelářích současně³⁴, a to s ohledem na možný střet zájmů, protože znalecká kancelář své oprávnění ke znalecké činnosti odvozuje od jednotlivých znalců zaměstnanců, společníků apod. Oproti tomu u znaleckých ústavů v obdobné situaci ke střetu zájmu nedojde, protože koná znaleckou činnost a má tedy znalecké oprávnění znalecký ústav jako takový, znalec je pouze zaměstnancem, případně v obdobném postavení k ústavu.³⁵

Znalci zapsaní v seznamech budou mít přednost před znalci *ad hoc*. Zároveň, pokud v České republice není žádný znalec v daném oboru, může OČTŘ prostřednictvím právní pomoci využít znalce i ze zahraničí.³⁶ Pokud by znalec z evropského zahraničního prostoru a Švýcarska měl být zapsán do seznamu znalců, musí absolvovat rozdílovou zkoušku podle § 35 VZČ.

Znalecké kanceláře musí mít výlučně formu obchodní korporace, nemohou být např. spolkem nebo osobou veřejného práva. Účelem existence znalecké kanceláře je společné podnikání znalců ve znalecké činnosti. Znaleckou činnost vykonává prostřednictvím znalce, kterého pro vypracování konkrétního posudku určí. Znalci mohou být vůči kanceláři v pracovněprávním či obdobném vztahu a znalecká oprávnění kanceláře a jejich rozsah budou odvozeny od jednotlivých oprávnění zaměstnanců, společníků či členů. Při zpracování posudku znaleckou kanceláří se mezi osobami zpracovávajícími posudek uvede alespoň jeden znalec, který má oprávnění pro obor a odvětví příslušný pro zpracování tohoto posudku a jehož prostřednictvím kancelář tuto činnost vykonává.³⁷

³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4. 4. 1974, sp. Zn. 11 To 5/74 (uveřejněný pod č. 55/1974 Sb. rozh. Tr.): Znalec *ad hoc* nemůže podat posudek, dokud nedojde ke složení slibu do rukou orgánu, který jej ustanovil; rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 5. 2. 1986, sp. zn. 4 To 81/85 (uveřejněno pod č. 3/1987 Sb. rozh. tr.): Nedodržení této podmínky však není vadou s vlivem na správnost a účinnost posudku.

³³ Ust. § 26 odst. 1 ZZ.

³⁴ Ust. § 6 odst. 2 ZZ.

³⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 31.

³⁶ Tamtéž, str. 33.

³⁷ Ust. § 28 odst. 4 ZZ.

Oproti tomu se u znaleckých ústavů očekává primárně veřejnoprávní forma³⁸ (typicky veřejné vysoké školy), ale mohou mít i soukromoprávní formu (soukromé vysoké školy, ústavy ve smyslu § 402 a násl. OZ). V ústavem zpracovaném posudku musí být uvedeni členové podílející se na jeho zpracování a podepsán znalec, jehož prostřednictvím ústav koná znaleckou činnost v daném oboru. Ústav musí své posudky vzít na vědomí vnitřně stanoveným postupem.³⁹ Znalecký ústav v trestním řízení podává podle § 110 odst. 1 TŘ znalecký posudek ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, což je třeba odvozovat z obtížnosti posuzované odborné otázky, jejíž řešení vyžaduje uplatnění vědeckých teorií, postupů nebo metod, a z toho důvodu je nutná i vědecká kvalifikace zpracovatelů takového znaleckého posudku.⁴⁰ Takovým případem bude například situace, kdy si ve vědecky složité otázce navzájem odporují dva znalecké posudky⁴¹, a ústavní znalecký posudek tak bude posudkem revizním. Dalším případem bude přezkum po vyčerpání možností podle § 109 TŘ, tedy pokud je pochybnost o správnosti posudku nebo je nejasný nebo neúplný, a vysvětlení znalce nevedlo k nápravě. I v tomto případě ale musí zároveň jít o „výjimečný, zvláště obtížný případ, vyžadující zvláštního vědeckého posouzení“ podle § 110 TŘ. Znalecký ústav může přezkoumávat posudek zpracovaný jeho členem, nicméně osobou označenou jako zpracovatel přezkumného posudku za znalecký ústav nemůže být stejná osoba jako původní zpracovatel, a ani se nemůže na přezkumu podílet.⁴²

1.1.2 Podmínky pro výkon činnosti znalce

Výčet podmínek pro výkon znalecké činnosti obsahuje § 5 ZZ. Osoba musí být především odborně způsobilá k výkonu znalecké činnosti v daném oboru, odvětví a případně specializaci, pro které má být zapsána. Tento požadavek konkretizuje § 8 ZZ:

- Vzdělání je nutné získat nejméně v magisterském studijním programu, pokud je lze získat, případně je nutné získat nejvyšší možné dosažitelné vzdělání zaměřené na daný obor a dané odvětví⁴³.

³⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

³⁹ Ust. § 28 odst. 4 ZZ.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 1604–1610, bod 3.

⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 3. 1986, sp. zn. 4 To 9/86 (uveřejněné pod č. 11/1987 Sb. rozh. tr.): Skutečnost, že dva dosud podané znalecké posudky obsahují různé závěry, není sama o sobě důvodem pro vyžádání posudku vědeckého znaleckého ústavu podle § 110.

⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1984, sp. zn. 5 To 1/84 (uveřejněné pod č. 15/1986 Sb. rozh. tr.)

⁴³ Ust. § 8 odst. 1 ZZ.

- Aktivní odborná praxe s dobou trvání 5 let zaměřená na daný obor a dané odvětví, přičemž do této doby se nezapočítává praxe prováděná při studiu a dosažená před podáním žádosti o zápis do seznamu znalců⁴⁴.
- Případně jiné osvědčení o odborné způsobilosti zaměřené na daný obor a dané odvětví, nebo absolvování specializačního studia zaměřené na daný obor a dané odvětví, pokud je to nezbytné k výkonu znalecké činnosti s odbornou péčí⁴⁵.
- Případně osvědčení o odborné způsobilosti vydané příslušnou komorou zřízenou ze zákona, jde-li o znalecké odvětví v odbornostech, ve kterých o odbornost a etiku výkonu povolání dbá profesní komora zřízená zákonem⁴⁶.
- Úspěšné složení vstupní zkoušky podle § 10 ZZ, která je dále upravena ve VZČ a skládá se z obecné (znalost právní úpravy týkající se znalecké činnosti a řízení, ve kterých bude znalec tuto činnost vykonávat) a zvláštní části (praktické zpracování znaleckého posudku, jeho vysvětlení a obhájení, a ústní pohovor týkající se odborných otázek požadovaného oboru, odvětví, popřípadě též specializace).⁴⁷ Tato podmínka je pro všechny znalce povinná.

Bezúhonná je podle § 10 odst. 1 ZZ osoba, která nebyla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s výkonem znalecké nebo podnikatelské činnosti nebo se na ni pro tyto trestné činy hledí, jako by nebyla odsouzena.

Dalším požadavkem je odpovídající materiálně-technické zázemí a přístrojové vybavení, které dává záruku řádného výkonu znalecké činnosti. Toto zázemí a vybavení nemusí znalec vlastnit, stačí jimi disponovat například formou nájmu (typicky pitevny u soudních lékařů).⁴⁸

Podmínku plné svéprávnosti (ve smyslu § 15 OZ) musí osoba splňovat již v okamžiku podání žádosti a poté během celé doby, po kterou bude vykonávat znaleckou činnost.⁴⁹ V případě, kdy dojde k zahájení řízení o omezení svéprávnosti, ministerstvo může v odůvodněných případech pozastavit do doby pravomocného rozhodnutí výkon činnosti znalce podle § 13 odst. 2 písm. c) ZZ.

⁴⁴ Ust. § 8 odst. 2 ZZ.

⁴⁵ Obory, ve kterých je nutné splnit tuto podmínku, jsou vymezeny v příloze č. 2 k VSZO.

⁴⁶ Dotčené obory jsou určeny přílohou č. 2 k VSZO.

⁴⁷ DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-823-8, str. 93–110.

⁴⁸ DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 47–59, bod 17.

⁴⁹ DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář* str. 47–59, bod 22.

Osoba nesmí být v posledních 3 letech před podáním žádosti o zápis potrestána pokutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 39 odst. 1 písm. a) až c), e) až l) ZZ, pokutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 40 odst. 1 písm. a) až g) ZZ, ani pokutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 41 odst. 1 písm. a) až d) ZZ. Přestupková bezúhonnost znalců se vztahuje jen na přestupky podle ZZ, přestupky podle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, který byl účinný jen do 31. 12. 2020, vzhledem k absenci přechodných ustanovení nebudou relevantní.⁵⁰ Důvodová zpráva k ZZ žádné odůvodnění neuvádí.

Obdobně je tomu také u podmínky, že osobě v posledních 5 letech před podáním žádosti o zápis nebylo zrušeno oprávnění vykonávat znaleckou činnost podle § 14 odst. 1 písm. e) ZZ.

Osoba znalce nesmí být na základě pravomocného rozhodnutí soudu v úpadku. Toto ustanovení odůvodňuje požadavek na nezávislost a nestrannost znalce, která může být špatnou finanční situací narušena, případně podmínka materiálně-technického zázemí a přístrojového vybavení znalce.⁵¹

Osoba také musí mít kontaktní adresu na území České republiky v případě, že nemá sídlo nebo místo trvalého pobytu nebo místo pobytu podle druhu pobytu cizince na území České republiky.

Znalec (fyzická osoba) skládá po splnění výše uvedených podmínek dle § 8 ZZ do rukou ministra spravedlnosti slib ve znění: „*Slibuji, že při své znalecké činnosti budu dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu vykonávat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nezávisle a nestranně, že budu plně využívat všech svých znalostí a dbát o jejich rozvoj a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké činnosti dozvěděl.*“ Tento slib musí žadatel o zápis stvrdit podáním ruky ministrowi nebo ministryni spravedlnosti.⁵²

O zápis žádá osoba, která má být zapsána do seznamu znalců na předepsaném formuláři s náležitostmi podle VZČ.⁵³ Po splnění výše zmíněných podmínek je podle § 11 ZZ osoba ministerstvem zapsána do seznamu znalců, čímž jí vzniká oprávnění vykonávat znaleckou činnost. Na zápis do seznamu je právní nárok, na rozdíl od minulé právní úpravy.⁵⁴ Tato skutečnost odpovídá i požadavku evropského práva na rovné a transparentní podmínky pro

⁵⁰ Tamtéž, str. 47–59, bod 26.

⁵¹ Tamtéž, str. 47–59, bod 30.

⁵² Tamtéž, str. 47–59, bod 42.

⁵³ Formuláře jsou dostupné zde: <https://znalci.justice.cz/licencni-rizeni/#znalec&sub%5B%5D=znalec-formulare-zadosti>.

⁵⁴ Viz kapitola 2.5.

výkon určité výdělečné činnosti tak, aby se na ně žadatel mohl spolehnout.⁵⁵ Úkoly svěřené odborníkovi v postavení soudního znalce, a to soudem případ od případu v rámci sporu, který projednává, představují poskytování služeb ve smyslu článku 57 SFEU.⁵⁶

Seznam znalců spravuje Ministerstvo spravedlnosti, které zároveň vede řízení o zápisu do tohoto seznamu. Řízení o zápisu se bude, nestanoví-li ZZ jinak, řídit SŘ (§ 1 odst. 2 SŘ). Zápis do seznamu znalců provede Ministerstvo spravedlnosti, splnil-li žadatel podmínky pro výkon znalecké činnosti, a to do 10 pracovních dnů ode dne jejich splnění nebo ode dne složení slibu, je-li žadatelem fyzická osoba. Rozhodnutí o zápisu do seznamu znalců se písemně nevyhotovuje. Rozhodnutí nabývá právní moci zápisem znalce do seznamu znalců. Znalec obdrží průkaz znalce a nechá si vyhotovit znaleckou pečeť. Proti rozhodnutí ministerstva, které je ústředním správním orgánem, je možné podat v souladu s § 152 odst. 1 SŘ rozklad.

Mlčenlivost v rámci znaleckého slibu je konkretizována § 20 ZZ, Jde o mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se znalec dozvěděl v souvislosti s výkonem znalecké činnosti.⁵⁷ Znalec ji zachovává i po skončení znalecké činnosti. Výjimkou z povinnosti mlčenlivosti je užití informací o posuzovaných skutečnostech přiměřeným způsobem a v anonymizované podobě pro vědecké nebo vzdělávací účely a řízení proti osobě, která vykonala znalecký úkon, nebo proti zadavateli v souvislosti s touto činností, ani na spory mezi nimi. Povinnosti mlčenlivosti se nelze dovolat vůči orgánu veřejné moci, před kterým probíhá řízení, v němž má být znalecký posudek použit. Povinnosti mlčenlivosti se nelze dovolat ani vůči orgánu vykonávajícímu dohled nad znaleckou činností. Zprostit mlčenlivosti znalce může jen zadavatel. Znalec může podle stanoviska Ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího státního zastupitelství komunikovat skutečnosti, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti veřejnosti až po „veřejném podání“⁵⁸ znaleckého posudku, tedy po přečtení znaleckého posudku v rámci hlavního líčení a svém případném výsledku ve hlavním líčení.⁵⁹

Znalecký posudek může předložit jakákoliv ze stran. Znalec tak dále podle § 18 ZZ nesmí provést znalecký úkon, pokud lze mít důvodnou pochybnost o jeho nepodjatosti pro jeho

⁵⁵ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 18. 1. 2001, sp. zn. C-162/99 (Komise vs. Itálie).

⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. C-372/09 a C-373/09 (Josep Peñarroja Fa).

⁵⁷ Povinnost mlčenlivosti svým způsobem legitimizuje zákonnou povinnost soukromých osob v civilním soudním řízení spolupracovat se znalci (§ 127 OSŘ), protože velmi často znalec pracuje s intimními informacemi nebo například obchodním tajemstvím. (DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář, str. 180–188, bod 1.).

⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 444/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ Stanovisko OJD MSp a analytického a legislativního odboru NSZ k povinné mlčenlivosti znalců v souvislosti s trestním řízením. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/znalci-znalecke-ustavy-a-tlumocnici/-/clanek/stanovisko-ojd-msp-a-analytickeho-a-legislativniho-odboru-nsz-k-povinne-mlcenlivosti-znalcu-v-souvislosti-s-trestnim-rozenim>.

poměr k věci, účastníkovi řízení nebo jeho zástupci, zadavateli – nejen orgánu veřejné moci, který znalecký posudek zadal nebo provádí řízení nebo při jiném postupu správního orgánu, kde má být znalecký posudek použit. V případě znaleckého posudku nezadaného OČTŘ znalec připojí zvláštní doložku dle § 110a TŘ, kterou prohlašuje, že si je vědom trestněprávních následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku.

Kritéria podjatosti znalců jsou obdobná jako u soudců, proto na ně lze vztáhnout i judikaturu k vyloučení soudců pro podjatost. Takovým důvodem je jeho poměr k věci, účastníkovi řízení nebo jeho zástupci, zadavateli, orgánu veřejné moci, který znalecký posudek zadal nebo provádí řízení nebo při jiném postupu správního orgánu, kde má být znalecký posudek použit. Poměrem k věci se rozumí osobní zájem znalce o výsledek řízení. To platí v případě, že by znalec byl přímo v procesním postavení účastníka řízení nebo vedlejšího účastníka, anebo v případě, že by výsledek řízení mohl mít dopad na jeho právní poměry. Příkladem by mohla být situace, kdy znalec bude v exekučním řízení oceňovat nemovitost, kterou bude chtít ve veřejné dražbě koupit.⁶⁰ O poměr k osobám půjde, pokud má znalec k účastníkovi řízení nebo jeho právnímu zástupci vztah příbuzenský, přátelský či nepřátelský nebo je k této osobě v poměru ekonomické závislosti.⁶¹ Příkladem může být blízký příbuzenský vztah znalce ke státnímu zástupci, který byl, byť jen dočasně, činný ve věci.⁶² Také pokud: „(...)zpracovatel odborného vyjádření v podstatě již vyslovil před podáním znaleckého posudku na věc určitý názor a že tak vznikl v jeho vztahu k věci takový poměr, který může být již sám o sobě důvodem pochybnosti o nepodjatosti znalce, a to bez ohledu na meritorní obsah posudku“. Nebude se ale jednat o podjatého znalce jen z toho důvodu, že znalec ve znaleckém posudku zaujal na věc odborný názor, který byl odlišný od názoru některého z účastníků řízení, a který vyzněl v jeho neprospěch.⁶³ Dalším příkladem uvedeným přímo v zákoně je případ podle § 105 odst. 4 věta druhá TŘ: „*k prohlídce a pitvě mrtvolvy nesmí být přibrán jako znalec ten lékař, který zemřelého ošetřoval pro nemoc, která smrti bezprostředně předcházela*“. Podle textu § 18 odst. 1 ZZ stačí k vyloučení znalce důvodná pochybnost o jeho podjatosti.

1.1.3 Námitky proti osobě znalce a znaleckému posudku

Pokud by zde byla důvodná pochybnost o nepodjatosti znalce, lze proti němu podle § 105 odst. 3 TŘ vznést námitky podjatosti. Pro podání námitek není stanovena žádná lhůta,

⁶⁰ DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář, str. 159–172, bod 37.

⁶¹ obdobně rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 1999, sp. zn. 2 Cdon 828/96.

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2001, sp. zn. 5 Tz 63/2001 (uveřejněné pod č. 4/2002 Sb. rozh. tr.).

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1828/2014.

nicméně by měly být podány do právní moci rozhodnutí, neboť pro pozdější uplatnění námitek musí být splněny podmínky pro jejich podání prostřednictvím mimořádného opravného prostředku.⁶⁴ V přípravném řízení důvodnost takových námitek posoudí dozorový státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu soudu, před kterým se v době oznámení námitek vede řízení; jsou-li námitky uplatněny v rámci opravného prostředku, posoudí je orgán, kterému přísluší o opravném prostředku rozhodnout. Je-li námitkám vyhověno a důvody pro vyžádání znaleckého posudku trvají, učiní opatření k vyžádání znaleckého posudku jiným znalcem, v opačném případě oznámí osobě, která námitky vznesla, že neshledal k takovému postupu důvody.⁶⁵

Dalším důvodem pro podání námitek proti znalci je odborné zaměření znalce, které může být relevantní zejména v případě znalců *ad hoc*.⁶⁶

Rovněž lze namítat formulaci položených otázek znalci, kterými se vymezuje jeho úkol. Podle § 25 odst. 1 ZZ orgán veřejné moci předem projedná zadání znaleckého posudku, což z hlediska požadavku na procesní ekonomii bude v praxi často dodržováno, protože znalec nemá možnost položené otázky následně měnit. Znalec může jediné podle § 58 odst. 3 VZČ uvést, že odpověď na položenou otázku (v uvedeném znění) není možná, případně uvést, v jaké formulaci by bylo možné na otázku odpovědět s uvedením této formulace.⁶⁷ Pokud by nedošlo k upřesnění otázky, znalec by měl v rámci posudku poskytnout alternativní odpovědi.⁶⁸ Pokud je námitkám proti formulaci otázek vyhověno, změní jejich formulaci, případně je doplní.⁶⁹

Namítat lze i skutečnost, že není třeba zpracovávat znalecký posudek, ale postačí odborné vyjádření. Znalecký posudek totiž vzhledem k nejen formálním požadavkům a výši znalečného trvá zpracovat déle, a takový postup pak není v souladu se zásadou procesní ekonomie. V praxi o výši znalečného rozhoduje a hradí jej z rozpočtu orgán, který znalce přibral. S ohledem na to často dochází k situaci, kdy policejní orgán trvá na tom, že ve věci postačí odborné vyjádření. Dozorový státní zástupce může být ale jiného názoru a může uložit policejnímu orgánu pokyn k přibrání znalce. V situaci, kdy by znalce přibral státní zástupce, bude znalečné hrazeno z rozpočtu MSp, které nevyčlenilo žádné prostředky ze svého rozpočtu

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 1566–1587, bod 3; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 3 Tdo 476/2016.

⁶⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 68.

⁶⁶ Tamtéž, str. 66.

⁶⁷ Tamtéž, str. 84.

⁶⁸ BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1. 1. 2021*. Vydání druhé, aktualizované a doplněné. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2021. ISBN 978-80-7623-061-3, str. 53.

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 1566–1587, bod 21.

k tomuto účelu. Mohlo by také paradoxně dojít i k situaci, kdy například částka vyúčtovaná na znalečném bude vyšší než cena oceňovaného odcizeného zboží znaleckým posudkem.⁷⁰

K vypracování znaleckého posudku si může podle § 23 ZZ znalec přibrat konzultanta se souhlasem zadavatele k posuzování zvláštních dílčích otázek. Tato okolnost spolu s důvody, které k ní vedly, musí být uvedena ve znaleckém posudku. Konzultanta přibírá, pokud je potřeba posoudit dílčí otázky, pro které nemá potřebnou speciální kvalifikaci sám znalec a přesahují do jiného odvětví. Účelem je poskytnutí pouhého podkladu pro zpracování znaleckého posudku, ne nahrazení dalšího samostatného znaleckého posudku.⁷¹ Konzultant nemusí být sám znalcem.⁷² Měl by ale mít úroveň odbornosti, která je požadována i po znalcích.⁷³ Zpracování dílčí otázky nicméně nezbavuje znalce povinnosti vykonávat znaleckou činnost osobně podle § 1 odst. 2 ZZ. Znalec rovněž zajistí písemné poučení konzultanta podle § 20 odst. 2 ZZ o povinnosti mlčenlivosti a zjistí, zda není důvodná pochybnost o jeho nepodjatosti, protože konzultant může být také vyloučen (§ 18 odst. 3 ZZ). Na odměnu konzultanta se nevztahuje vyhláška o znalečném. Odměna bude tedy stanovena dohodou se znalcem, který ji rovněž sám vyplatí. Znalec zahrnuje odměnu konzultanta do znalečného (§ 32 odst. 3 ZZ).

Odlisným institutem je využití odborné pomoci konzultanta OČTŘ v přípravném řízení podle § 157 odst. 3 TŘ v závažných a skutkově složitých věcech⁷⁴, který má znalost ze speciálního oboru. Účelem přibrání konzultanta je, aby se OČTŘ náležitě orientoval ve skutkovém ději, včetně s tím souvisejících odborných otázek, a byl tak schopen zaměřit dokazování správným směrem, ale nesměřuje k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení z hlediska odborných znalostí.⁷⁵ O všech skutečnostech, o nichž se konzultant v průběhu trestního řízení dověděl, je povinen zachovávat mlčenlivost. Na vyloučení konzultanta se přiměřeně užijí zvláštní předpisy o znalcích a tlumočnících. Na konzultanta OČTŘ se naopak vztahuje ustanovení § 2 VOZ, jeho odměna tedy bude stanovena sazbou od 150 do 225 Kč za započatou hodinu práce.

⁷⁰ FRYŠTÁK, Marek a KREJČÍ, Zdeněk. *Postavení znalce v trestním řízení*, str. 26.

⁷¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 2. 1998 sp. zn. 4 To 70/98 (uveřejněné pod č. 20/2000 Sb. rozh. tr.).

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 13. 6. 1988, sp. zn. 3 To 12/88 (uveřejněné pod č. 54/1989 Sb. rozh. tr.).

⁷³ Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1981, sp. zn. Cpj 161/79 (uveřejněné pod č. 1/81 Sb. rozh. st.).

⁷⁴ Zejména se jedná o věci, kde je v prvním stupni příslušný krajský soud podle § 17 TŘ a zvláště závažné zločiny ve smyslu § 14 odst. 3 věta za středníkem TZ. Případně půjde o hospodářské TČ, TČ v oblasti bankovníctví nebo na kapitálovém trhu, TČ v oblasti životního prostředí, složité trestné činnosti v oblasti daňové, a to bez ohledu na jejich závažnost. (ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 1899–1925, bod 35.).

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 1899–1925, bod 35.

Pojem expert není v TŘ ani ZZ nijak definován, v praxi se nejčastěji používá pro pracovníky Kriminálního ústavu Praha a Odbory kriminalistické techniky PČR.⁷⁶ Jedná se obvykle o odborníka, jehož práce je určena jiným odborníkům v oboru, případně příbuzných oborů. Také jeho způsob práce a opatřování podkladů je dán jenom jeho úvahou. Naproti tomu znalec má odborné otázky vysvětlovat laikům a jeho postup se řídí příslušnými zásadami procesního řízení v dané věci.⁷⁷ Kriminální ústav je jedním z útvarů PČR a zároveň je v seznamu znalců MSp zapsán jako znalecký ústav. V důsledku toho se objevují kritické poznámky k této skutečnosti, které poukazují na možný poměr znalce k OČTŘ, a tedy jeho podjatost⁷⁸ a někteří jejich autoři navrhuji vyčlenění Kriminálního ústavu Praha ze struktury PČR.⁷⁹ Jiní zase uvádějí, že by stejně došlo k vytvoření vztahu obvyklého při úzké spolupráci např. soudních lékařů a policistů vyšetřujících násilnou trestnou činnost, a i přes určitý vztah k OČTŘ má navíc znalec stále povinnost zpracovat posudek pravdivě, případně odmítnout podání takového posudku.⁸⁰ Požadavek na nezávislost znalce potvrzuje i judikatura ESLP v případě, kdy při rozhodování o zdravotní způsobilosti k vojenské službě byl soudem zadán lékařský posudek vypracován samotnými vojenskými lékaři, což podle ESLP zakládá porušení zásady rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení, jež jsou součástí práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.⁸¹

1.1.4 Posudek a jeho náležitosti

Znalecký posudek bude podle § 105 odst. 1 TŘ zhotovován až v případě, kdy je potřeba odborných znalostí k objasnění důležité skutečnosti a pro složitost věci nepostačí odborné vyjádření.⁸² Není nutné zhotovit ani odborné vyjádření, pokud lze záležitost ujasnit pomocí běžných znalostí a skutečností získaných výchovou.⁸³ Odborné vyjádření neobsahuje postup, jakým ten, kdo ho podává, došel k odpovědi na položenou otázku a nemá formální náležitosti

⁷⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 43.

⁷⁷ BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1. 1. 2021*, str. 9.

⁷⁸ TELEČ, I. Právní postavení znalců a tlumočnicků. *Právní rádce*. 2009, č. 10, str. 12.; KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*, str. 82.

⁷⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*, str. 49.

⁸⁰ KOŽINA, J. Identifikační genetika v právní praxi. Online. *Bulletin-advokacie.cz*. S. 1. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/identifikacni-genetika-v-pravni-praxi>. [cit. 2024-02-27].

⁸¹ Rozsudek senátu ESLP ze dne 07. 7. 2015, č. stížnosti 6341/10 (Sarýdaş vs. Turecko).

⁸² Konkrétními příklady bude např. vyšetření duševního stavu obviněného (§ 116 TŘ), rychlost motorového vozidla (Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 16. 2. 1987 sp. zn. 7 Tz 5/87, uveřejněno jako Rt 27/1988), zjištění okamžiku smrti (Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 11. 8. 1970, sp. zn. 7 To 7/70, uveřejněné jako Rt 47/1970) a posouzení stupně závislosti na omamných a psychotropních látkách (Rt 60/2001) nebo složitější ocenění věci (Rozhodnutí krajského soudu v Plzni z 22. 11. 1968, 4 To 246/68, uveřejněné jako R 46/1969).

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 07. 4. 2005, sp. zn. 5 Tdo 198/2005 (zde ve vztahu k určení výše škody u trestných činů proti majetku).

posudku. Některé formální náležitosti posudku (znaleckou pečeť) dokonce nesmí obsahovat jiný dokument než znalecký posudek.⁸⁴ Může jej také vypracovat i osoba, která není znalcem, ale má potřebné předpoklady. V praxi tak půjde často o banky, provozovatele prodejen, odkud pochází poškozené nebo odcizené věci (prodejna kol k odcizenému kolu) nebo praktické lékaře (rozsah zranění poškozeného).⁸⁵

Znalec se může věnovat jen otázkám skutkovým, nikoliv otázkám právním.⁸⁶ Právní otázky si má řešit sám právní profesionál, kterým je v případě trestního řízení OČTŘ. Vymezení skutkových a právních otázek může být v řadě případů jasné⁸⁷, často je ale povaha otázky složitější. Takovým případem může být třeba problematika daní, kde jde v podstatě o aplikaci právního předpisu a následnou jednoduchou matematickou operaci. Některé dílčí otázky tedy lze považovat za právní otázky (splnění daňové povinnosti, tedy posuzování daňové uznatelnosti nákladů, nároků na odpočet aj., zda je účetnictví u společností vedeno úplně, řádně a průkazně tj. dle právních norem). Jiné související otázky ale musí být otázkami skutkovými, např. posuzování prvku novosti u vědy a výzkumu pro účely odečtu od základu daně, určení ceny obchodního závodu při restrukturalizaci nebo doby použitelnosti majetku pro zařazení do odpisových skupin, jaká výše daně z přidané hodnoty byla v určitém období zaplácena.⁸⁸

Formální a obsahové požadavky upravuje ZZ v § 27 až 29 a navazující VZČ. Je možné podat posudek jak v listinné, tak v elektronické formě. Elektronickou formu podmiňuje souhlas zadavatele. Je možné posudek podat též ústně do protokolu.

Obsahovými náležitostmi znaleckého posudku jsou pravdivost, přezkoumatelnost a úplnost. Pravdivost je podmínkou náležitého zjištění skutkového stavu soudem v trestním řízení. Lze ji také označit za věcnou správnost.⁸⁹ Aby bylo možné posoudit pravdivost, musí být posudek přezkoumatelný. Požadavek přezkoumatelnosti posudku pomáhají naplnit formální náležitosti podle výčtu v § 28 odst. 2 ZZ a navazující vyhlášky. Úplnosti posudku lze docílit jen uvedením odpovědí na celé položené otázky, nejen na jejich části. Odpovědí na otázku přitom

⁸⁴ Ust. § 28 odst. 8 ZZ.

⁸⁵ FRYŠTÁK, Marek a KREJČÍ, Zdeněk. *Postavení znalce v trestním řízení*, str. 25.

⁸⁶ Ust. § 107 odst. 1 TŘ.

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 07. 5. 1965, sp. zn. 10 Tz 29/65 (uveřejněné pod č. 56/1965 Sb. rozh. tr.): výklad pravidel provozu na pozemních komunikacích ve smyslu zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích; rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 18. 3. 1986 sp. zn. 6 Tz 4/86 (uveřejněné pod č. 18/1988 Sb. rozh. tr.) a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 2. 1995 sp. zn. 7 To 289/94 (uveřejněné pod č. 43/1995 Sb. rozh. tr.): vina obviněného.

⁸⁸ KRÍSTEK, Lukáš a LICHNOVSKÝ, Ondřej. Znalecké posudky v daňovém řízení. Online. *Bulletin Komory daňových poradců ČR*. 2022, č. 4, str. 9–15. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2022>. [cit. 2024-03-20]; LICHNOVSKÝ, Ondřej; VUČKA, Jan a KRÍSTEK, Lukáš. *Trestní právo daňové*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-922-8, str. 284–285.

⁸⁹ LICHNOVSKÝ, Ondřej; VUČKA, Jan a KRÍSTEK, Lukáš. *Trestní právo daňové*, str. 294–296.

může být i to, že na ni nelze odpovědět.⁹⁰ Úplný posudek zároveň obsahuje všechny podklady a předpoklady ke zpracování posudku a také srozumitelně popsany postup zpracování závěrů včetně použitých metod. Přezkoumatelnost je základním požadavkem na posudek, protože bez ní nelze ověřit ani jiné vlastnosti posudku. Přezkoumatelné musí být vstupní podklady, čehož docílíme jejich taxativním výčtem v posudku, a teprve tehdy můžeme přezkoumat jejich úplnost a následně pravdivost. Znalec k posudku tyto podklady přiloží a pokud některé nepoužil, toto zdůvodní v posudku. Přezkoumatelná musí být také metoda použitá znalcem a její volba. Tato metoda by měla být zvolena v souladu s obecně uznávanými postupy a standardy daného oboru a odvětví, tedy *lege artis*. Zároveň má znalec povinnost toto dodržovat „kromě odůvodněných případů“.⁹¹ Posudek obsahuje rovněž přezkoumatelný postup vyvozování závěrů z podkladů, tedy důsledkový vztah mezi nimi.⁹² Přezkoumatelnost posudku má též význam pro samotného znalce, protože často je mezi zpracováním posudku a následným výsledkem znalce k němu časová prodleva, ve věcích daňových trestných činů i v řádu let, a znalec během výsledku bude tázán na detaily případu, které si ale přirozeně nemůže pamatovat, a to i vzhledem k množství běžně zpracovávaných posudků v některých oborech.⁹³

Znalecký posudek obsahuje závěr, který by měl být jednoznačný a přesvědčivě a vyčerpávajícím způsobem by měl odpovědět na skutkovou otázku, případně by měl obsahovat skutečnosti snižující přesnost závěru, pokud ho podklady nebo metoda neumožňují znalci učinit. Takový závěr je tedy subjektivní, ale je založený na objektivních zjištěních, které plynou z předložených podkladů. Tyto podklady mohou být subjektivní (svědecká výpověď) a objektivní (fotografie, měření provedené znalcem).⁹⁴ Někteří autoři se obávají, že toto může vyhovovat tomu, kdo se snaží znalecký posudek zpochybňovat. Posudek se závěrem, který není naprosto jednoznačný, ale na druhou stranu neobsahuje skutečnosti snižující přesnost, nebude považován za důvěryhodný. Ani posudek, který obsahuje příliš těchto skutečností, ale neobstojí, protože sám znalec „upozorňuje“ na jeho nevěrohodnost.⁹⁵ Znalec se někdy může cítit „zavázán“ vyhovět objednateli znaleckého posudku a mohl by mít sklon za každou cenu učinit jednoznačný závěr, který ale neodpovídá požadavku pravdivosti posudku. Proto považují (shodně s těmito autory) možnost uvést i nejednoznačný závěr za nutnost k naplnění cíle právní

⁹⁰ Ust. § 58 odst. 3 VZČ.

⁹¹ Ust. § 28 odst. 5 ZZ.

⁹² LICHNOVSKÝ, Ondřej; VUČKA, Jan a KŘÍSTEK, Lukáš. *Trestní právo daňové*, str. 286–287.

⁹³ VÍTKOVÁ, Jana. Několik poznámek ke znalecké činnosti v trestním řízení. Online. *Bulletin Komory daňových poradců ČR*. 2022, č. 4, str. 7–8. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2022>. [cit. 2024-03-20].

⁹⁴ BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1. 1. 2021.*, str. 69.

⁹⁵ KŘÍSTEK, Lukáš; BÜRGER, Pavel a VUČKA, Jan. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-511-1, str. 199.

úpravy, tedy podat pravdivý posudek a nezkruslovat v něm realitu. Pravděpodobnost závěru je navíc závislá na použitých úsudcích. Pokud budou pravděpodobné, závěr nebude nikdy jednoznačný. Vědecké metody nemusí umožňovat jistý závěr.⁹⁶

Podle § 28 ZZ posudek obsahuje následující náležitosti obsahu a formy. VZČ v § 41 upravuje detaily těchto náležitostí:

- titulní strana, zadání a výčet podkladů,
- popisně-argumentační část:
 - nález – popis postupu znalce při sběru nebo tvorbě dat a při jejich zpracování a výčet těchto dat,
 - posudek – popis postupu znalce při analýze dat a výsledky analýzy dat (dříve „závěr“)⁹⁷ a
 - odůvodnění v rozsahu umožňujícím přezkoumatelnost znaleckého posudku – interpretace výsledků analýzy dat a kontrola postupu znalce,
- závěr – citace zadané odborné otázky a odpověď na ni, „jádro“ znaleckého posudku (dříve „posudek“)⁹⁸ a
- přílohy potřebné k zajištění přezkoumatelnosti znaleckého posudku, znalecká doložka a otisk znalecké pečeti.

Pokud by posudek nebyl pravdivý, úplný nebo byl hrubě zkreslený, může se jednat o trestný čin podle § 346 TZ. Prohlášení o vzetí těchto případných následků na vědomí je obsaženo i v doložce ve smyslu § 110a TR.

Pokud je znalecký posudek vadný, nesplňuje některé ze zákonných požadavků. Možnost a způsob odstranění vad se odvíjí od jejich povahy:⁹⁹

- formální vady (chybí některá z formálních náležitostí, chybný formát elektronického posudku nebo nedodržení zákonné struktury, které neovlivní pravdivost, úplnost ani přezkoumatelnost) – jsou odstranitelné, zadavatel vyzve znalce k doplnění chybějících náležitostí, částí nebo formy¹⁰⁰,

⁹⁶ LICHNOVSKÝ, Ondřej; VUČKA, Jan a KŘÍSTEK, Lukáš. *Trestní právo daňové*, str. 292–293.

⁹⁷ DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 227–265, bod 60.

⁹⁸ DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 227–265, bod 60.

⁹⁹ Toto dělení shodně v KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*, str. 222 a násl. i v DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 227–265, bod 139.

¹⁰⁰ Zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 12. 1980, sp. Zn. Cpj 161/79 (uveřejněno pod č. 1/1981 Sb. rozh.).

- obsahové vady (posudek v jejich důsledku nelze považovat za pravdivý, úplný a přezkoumatelný – např. opomenutí některých podkladů, nedostatečné podklady, nedostatečný popis postupu nezpůsobilý přezkumu, nevhodná metoda, chyby ve výpočtech nebo měření apod., neúplné zpracování otázek) – odstranění je problematické, lze uložit témuž znalci zpracování doplňujícího posudku, případně v rámci podání vysvětlení vysvětlit nesrozumitelné pasáže, případně jinému znalci zpracovat znalecký posudek úplně nový a
- vady postupu znalce při vypracování či podání posudku (vyloučený znalec, znalec z jiného oboru nebo odvětví, osoba úplně bez znaleckého oprávnění) – vady jsou neodstranitelné, takový znalecký posudek nelze vůbec použít jako důkaz.

Pokud jsou vady znaleckého posudku neodstranitelné, může jít i o důvod pro zrušení rozhodnutí, které je v důsledku vady v dokazování nesprávné.¹⁰¹

Všechny znalecké posudky se evidují v elektronické databázi, jejíž správcem je Ministerstvo spravedlnosti. Ministerstvo rovněž minimálně jednou ročně vykoná kontrolu údajů zapsaných do evidence.¹⁰²

1.1.5 Znalečné

Znalečné upravuje ZZ v § 30 až 34 a navazující vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném. Znalci vzniká po provedení znaleckého úkonu legitimní očekávání na odměnu a nutné výlohy.¹⁰³ Znalečným se rozumí v souhrnu:

- odměna znalce (hodinová odměna za výkon znalecké činnosti)¹⁰⁴ – v případě soukromého zadavatele určená písemnou smlouvou, v případě veřejnoprávního zadavatele podle VZ, stanovuje se v rámci rozmezí dle VZ podle odborné náročnosti, tedy povahy a rozsahu znalecké činnosti, stupně odborné kvalifikace potřebné k vykonání znalecké činnosti a skutečnosti, že znalecká činnost spočívala v přezkoumání znaleckého posudku jiného znalce, podle § 6 až 9 VZ se tato odměna může zvýšit i snížit;

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 10. 2008, sp. Zn. I. ÚS 1012/07.

¹⁰² Ust. § 29 ZZ.

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2003, sp. Zn. I. ÚS 360/03.

¹⁰⁴ DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 272, bod 2.

- náhrada hotových výdajů a náhrada za ztrátu času včetně času stráveného na cestě – § 10 až 16 VZ.

V poslední době bylo jedním z hlavních veřejně diskutovaných témat ohledně soudních znalců výše jejich odměny. Jedním z motivů pro provozování znalecké činnosti je dosahování zisku z ní.¹⁰⁵ Pokud zisk generovaný znaleckou činností nebude dostatečný, aby potenciální znalci vůbec uvažovali o tom, že se budou věnovat znalecké činnosti, nelze očekávat, že bude o tuto činnost zájem, a to zejména mezi profesemi, které jsou jinak vysoce honorované. Výše znalečného byla naposledy před současnou úpravou měněna s účinností od 1. 1. 2003, což naprosto neodpovídalo růstu mezd a platů ani růstu cenové hladiny vstupů. Ústavní soud nepovažoval tento stav za protiústavní¹⁰⁶, nicméně zřejmě panoval konsensus ohledně potřeby odměny navýšit. S účinností od 1. 1. 2021 tak došlo k navýšení rozmezí odměny ze 100 až 350 Kč na 300 až 450 Kč za hodinu práce. V rámci volání po navýšení odměn znalci z oboru psychiatrie uváděli, že i při použití sazby v maximální výši by za úkon s obdobnou časovou dotací (vyšetření pacienta v psychiatrické ambulanci) dostali téměř čtyřikrát tolik.¹⁰⁷ Od 1. 1. 2023 pak byla odměna upravena na 800 až 1 000 Kč za hodinu.¹⁰⁸

Výši znalečného vyúčtuje znalec sám spolu s podáním znaleckého posudku. Organ veřejné moci, který znalce přibral, pak rozhodne o vyplacení tohoto znalečného. Znalec může v případě, kdy mu není vyhověno z hlediska výše znalečného, podat stížnost.¹⁰⁹

Odměnu za zpracování odborného vyjádření upravuje vyhláška č. 23/2002 Sb., kterou se stanoví výše odměny za odborné vyjádření podané na žádost orgánů činných v trestním řízení.

1.2 Význam a postavení znaleckého posudku jako důkazního prostředku v trestním řízení

Všechny důkazní prostředky mají pro rozhodnutí OČTŘ stejnou váhu a soud je hodnotí podle zásady volného hodnocení důkazů. Znalecké posudky, navzdory častému přesvědčení i so udních znalců samotných¹¹⁰, tak ani kvůli jejich „odbornému původu“ nesmí soud upřednostňovat před ostatními důkazy.

¹⁰⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 10. 1993, sp. Zn. Cmz 38/1992.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 13/14.

¹⁰⁷ HOSÁK, Ladislav a HOLANOVÁ, Marta. CO TRÁPÍ SOUDNÍ ZNALCE PSYCHIATRY (A DÁ SE S TÍM NĚCO DĚLAT)? Online. Česká a slovenská psychiatrie. 2022, str. 223–225 a 262–264. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=1493> a z <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=1497>. [cit. 2024-03-26].

¹⁰⁸ Vyhláška č. 370/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném.

¹⁰⁹ Ust. § 110b TŘ.

¹¹⁰ Tamtéž.

V praxi může ze strany OČTŘ dokonce docházet k až nekritickému přejímání jejich závěrů. Povinnost kritického hodnocení se ale vztahuje na všechny důkazy, znalecký posudek nevyjímaje.¹¹¹ Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku a bez dalšího prověřování závěrů znalce jim důvěřovat by znamenalo ve svém důsledku popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou (popř. i právní) správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.¹¹² Podle čl. 90 věty druhé Ústavy ČR může pouze soud rozhodnout o vině a trestu za trestné činy. Soud tak hodnocením znaleckého posudku má rozhodnout o tom, jestli subjektivní úsudek znalce ve znaleckém posudku „zobjektivizuje“ a v souladu s ním rozhodne.¹¹³

Znalecký posudek se hodnotí v souvislosti se všemi dalšími výsledky dokazování.¹¹⁴ Hodnocen by měl být i samotný mechanismus tvorby posudku, a to včetně přípravy znaleckého zkoumání, přípravy podkladů pro znalce, průběhu znaleckého zkoumání, věrohodnosti teoretických východisek, kterými znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivosti metod použitých znalcem a způsobu vyvozování jeho závěrů.¹¹⁵ Metodologie znaleckého dokazování vyžaduje, aby jak orgány činné v trestním řízení, tak samotný znalec kriticky hodnotili úplnost a bezvadnost podkladových materiálů, které znalec svému zkoumání podrobuje. Znalec nesmí sám vyloučit některé z předložených podkladů jen proto, že nezapadají do jím vytyčené verze události.¹¹⁶ Soud musí prověřit, že znalec přihlédl ke všem skutečnostem, které mají význam pro podání posudku a že se skutková východiska znaleckého posudku opírají o skutečnosti v trestním řízení náležitě zjištěné anebo naopak o skutečnostech, které jsou pochybné, ba dokonce odporující jiným výsledkům dokazování, že řešení znalce logicky vyplývá z těchto skutkových předpokladů.¹¹⁷ Takový postup označuje doktrína¹¹⁸ jako nepřímé hodnocení správnosti závěrů znaleckého posudku.

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 77/01; nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06; nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

¹¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

¹¹³ LICHNOVSKÝ, Ondřej; VUČKA, Jan a KRÍSTEK, Lukáš. *Trestní právo daňové*, str. 294.

¹¹⁴ Modifikované rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 28. 03. 1953, sp. zn. I Tz 30/53 (uveřejněné pod č. 56/1953 Sb. rozh. tr.).

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06.

¹¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 2. 3. 1972, sp. zn. Tsf 1/72 (uveřejněné pod č. 40/1972 Sb. rozh. tr.).

¹¹⁸ MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku. Online. *Kriminalistika*. 2010, roč. 2010, č. 3, str. 1. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>. [cit. 2024-02-21]; DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 227–265, bod 183.

V judikatuře se objevil i restriktivní názorový proud, který prosazoval názor, že „znalecký posudek soud sice hodnotí jako každý jiný důkaz podle § 132 OSŘ; odborné závěry v něm obsažené však hodnocení soudem podle § 132 OSŘ nepodléhají“¹¹⁹, který se ale vzhledem k možnosti v případě pochyb o správnosti posudku, nejasnosti a neúplnosti žádat vysvětlení znalce¹²⁰ a navíc po uzákonění přezkoumatelnosti znaleckého posudku v § 28 odst. 1 ZZ neuplatní¹²¹. S tímto názorem nesouhlasil ani Musil, podle kterého lze na odborníky klást v rozumné míře i požadavek základních znalostí z nejčastějších oborů expertizy v řízení, na které se specializují¹²².

Velkou pomocí pro laika, který má posudek zhodnotit, je případná existence standardizovaných znaleckých metod vydaných odbornou autoritou. Příkladem takové instituce je European Network of Forensic Sciences Institute, jejímž členem je za ČR Kriminalistický ústav, za další státy pak například francouzský Institut de Recherche Criminelle de la Gendarmerie Nationale, německý Bayerisches Landeskriminalamt Kriminaltechnisches Institut, španělský Servicio de Criminalística de la Guardia Civil a dalších 69 členů celkem z 39 zemí.¹²³ ENFSI vydala vlastní směrnici obsahující doporučení týkající se tvorby znaleckých závěrů z informací získaných znalci tak, aby bylo možné předat v nich informace o váze těchto závěrů, ale zároveň o limitech jejich určitosti.¹²⁴ Tato směrnice je blíže rozebrána v rámci kapitoly 3.3.

Soud může se znaleckým posudkem nesouhlasit a zároveň nevyžádat revizní posudek, svůj závěr ale musí odůvodnit.¹²⁵ Zajímavý je fakt, že při zpracování (nejen revizního) znaleckého posudku vlastně sám znalec hodnotí důkazy, protože znalecký posudek je důkazem a znalec jej podle § 110 odst. 2 TŘ „přezkoumá“. Hodnotí přitom i důkazy v rámci spisu, který musí mít k dispozici ke zpracování posudku. Přitom podle § 107 TŘ mu to nepřísluší.¹²⁶

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009; Rozsudek KS v Ostravě ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. 8 Co 367/2017.

¹²⁰ Ust. § 127 OSŘ nebo ust. § 109 TŘ.

¹²¹ TOMOSZEK, Maxim; FÜRST, Tomáš a ŠÍNOVÁ, Renáta. K HODNOCENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ I V KONTEXTU NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY. *Právní rozhledy*. 2021, č. 7, str. 236.

¹²² MUSIL, Jan. Sporná místa znaleckého dokazování. In: *Gřivna, T. Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 155.

¹²³ Members. Online. ENFSI European Network Forensic Science Institutes. C2020. Dostupné z: <https://enfsi.eu/about-enfsi/members/>. [cit. 2024-03-23].

¹²⁴ ENFSI: Předmluva Guideline for Evaluative Reporting in Forensic Science, 2015, [online] Dostupné z: https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/m1_guideline.pdf. [cit. 25.04. 2023]

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 77/01, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 493/05.

¹²⁶ LICHNOVSKÝ, Ondřej; VUČKA, Jan a KRÍSTEK, Lukáš. *Trestní právo daňové*.

Význam pro hodnocení důkazu nemá ani skutečnost, že jej nenavrhla nebo nevyhledala OČTŘ. V souladu s § 89 odst. 2 větou druhou TŘ tak může učinit kterákoliv ze stran¹²⁷ trestního řízení, přičemž je možné se souhlasem soudu státního zástupce, obviněný a obhájce i provést. OČTŘ takový důkaz může odmítnout např. proto, že navrhovaný důkaz nemá vztah k projednávané věci, tj. nepotvrzuje ani nevyvrací dokazované skutečnosti, nebo že dokazovaná skutečnost byla již dostatečně prokázána jinými důkazy.¹²⁸ Takové rozhodnutí o odmítnutí důkazu se činí formou neformálního opatření, které sice lze napadnout žádostí podle § 157a TŘ, nikoliv však oprávněným prostředkem. V rámci tohoto opatření pak nemusí být uvedeno žádné bližší odůvodnění. Zdůvodnění, proč nevyhověl návrhům na provedení dalších důkazů pak dle § 161 odst. 3 TŘ musí policejní orgán předložit až státnímu zástupci po skončení vyšetřování se spisem a návrhem na podání obžaloby nebo jiný postup ve věci. Může se tak stát, že se strana dozví o důvodu pro odmítnutí jí navrženého důkazu až v odpovědi na zmíněnou žádost o přezkum postupu policejního orgánu.¹²⁹

Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce č. 9/2004¹³⁰ a usnesení České advokátní komory č. 13 k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení¹³¹ upravují podrobnosti obstarávání důkazů obhájcem. Výkladové stanovisko NSZ obsahuje také důvody odmítnutí důkazu navrženého obhájcem. Odmítnutí důkazu opatřeného obhajobou učiní OČTŘ opatřením, přičemž v návrhu na podání obžaloby policejní orgán uvede důvody odmítnutí důkazů. Jedním z důvodů odmítnutí je i jeho nadbytečnost. Podle judikatury však tento důvod nelze v případě znaleckých posudků uplatňovat bez dalšího: *„Zásada uvedená v ustanovení § 89 odst. 2 věta druhá tr. ř. nevyklučuje, aby znalecký posudek, který nevyžádal orgán činný v trestním řízení, ale předložil jej v hlavním líčení obhájce obžalovaného, soud po prostudování odmítl jako nadbytečný a rozhodl, že jej neprovede (§ 216 odst. 1 tr. ř.). Nadbytečnost provedení takového důkazu v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání nemůže však záležet jen ve skutečnosti, že ve věci byl k posouzení otázek,*

¹²⁷ Stranou trestního řízení je podle nauky subjekt oprávněný uplatňovat nebo podporovat obžalobu anebo sebe nebo jiného proti obžalobě obhajovat. Zákonná definice strany ale nepřesně spojuje tento pojem s celým soudním řízením, přičemž efektivně jsou stranou až v řízení před soudem. (JELÍNEK, Jirí. *Trestní právo procesní*, str. 211.)

¹²⁸ ŠÁMÁL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*, str. 1308–1394, bod 28.

¹²⁹ VANTUCH, Pavel. K MOŽNOSTI ODMÍTNUTÍ NÁVRHŮ OBHAJOBY NA DOPLNĚNÍ VYŠETŘOVÁNÍ PO PROSTUDOVÁNÍ SPISU. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 2, str. 25–34.

¹³⁰ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce č. 9/2004 ze dne 14. října 2004. Online. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-9-2004.pdf>. [cit. 2024-03-26].

¹³¹ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 13/2004 Věstníku ze dne 12. října 2004, k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení Online. Dostupné z: <https://www.cak.cz/assets/2004-13-dukazy-v-trestnim-rizeni.pdf>. [cit. 2024-03-26].

pro jejichž objasnění je třeba odborných znalostí, orgány činnými v trestním řízení znalecký posudek již opatřen.“¹³²

Obvykle není stanoveno použití konkrétního důkazního prostředku ke zjištění konkrétní skutečnosti, s výjimkami týkajícími se zejména znaleckých posudků. Například u prohlídky a pitvy mrtvoly, vyšetření duševního stavu obviněného mladistvého¹³³ nebo v případě objasňování skutečností zvláště důležitých¹³⁴ musí OČTŘ přibrat dva znalce. Přibrání znalce je pak obligatorní u vyšetření duševního stavu obviněného.¹³⁵

¹³² Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 9. 1994, sp. zn. 4 To 475/94 (uveřejněné pod č. 3/1996 Sb. rozh. tr.)

¹³³ Ust. § 115 TŘ a ust. § 58 ZSVM.

¹³⁴ Ust. § 105 odst. 4 TŘ.

¹³⁵ Ust. § 116 TŘ.

2 Historický vývoj české právní úpravy

Zmínky o nejrůznějších podobách využití vědy při odhalování trestné činnosti můžeme najít již od Archiméda, přes staré arabské pověsti, první čínskou příručku vyšetřování z roku 1248, až po francouzského lékaře a chirurga z 16. století Ambroise Parého.¹³⁶ Vzhledem k počátku většího rozvoje vědních disciplín lze ale počátek historie legislativní úpravy znalectví na našem území datovat až do druhé poloviny 19. století. Znalectví bylo nejprve upraveno pro každý znalecký obor zvlášť, až později vznikla obecná úprava. První zmínky o seznamech stálých soudních znalců pochází z roku 1787.¹³⁷

2.1 Trestní řád soudní 1873

Znalectví v trestním řízení bylo poprvé regulováno zákonem č. 119/1873 ř. z., jímž se zavedl nový řád soudu trestního. Tento zákon obsahoval kapitolu XI. „*O ohledání a znalcích*“ v § 116 až 138. Znalce přibírá vyšetřující soudce, který zároveň rozhoduje, zda je potřeba přibrat dva znalce, nebo „*když je věc méně důležitá*“ postačí znalec jeden. Rozlišuje také přibrání znalců „*na vždy*“ a vzetí „*jiných*“ znalců pro případy nebezpečí z prodlení, kdy znalec není zrovna k dispozici a když by pro případ byli „*vadní*“.¹³⁸ Znalec skládal přísahu, znalcům „*navždy zřízeným*“ ji soudce v dané věci vždy pouze připomněl, ostatní znalci museli složit přísahu, že „*chtějí věc, o kterou jde, bedlivě vyšetřiti, vše co shledají, věrně a úplně pověditi, a nález i své dobré zdání dle nejlepšího vědomí a svědomí a dle pravidel své vědy neb svého umění od sebe dáti*“. Znalecký slib byl zakotven již v zákoně ze dne 3. května 1868, jímžto se pořádá způsob, jak se má předejítí při konání přísahy před soudem. Podle něj znalec v trestním (i civilním) řízení skládal přísahu v tomto znění: „*Přisahám při Bohu všemohoucím a vševědoucím bezelstně, že chci nález a své dobré zdání dle nejlepšího vědomí a svědomí a podle pravidel vědy (umění, řemesla) vydati; tak mi pomáhej pán Bůh!*“¹³⁹ Předkládat znalecký posudek (a tím pádem i vybírat znalce) mohl jen vyšetřující soudce, strany pouze mohly uplatnit námitku proti volbě znalce.¹⁴⁰ Vyšetřující soudce přibíral dva znalce, jen pro jednoduché případy postačilo přibrat soudce jednoho. Zvážení věci jako jednoduché bylo v plné diskreci soudu, nemohlo být důvodem pro napadení řízení z důvodu zmatečnosti řízení.¹⁴¹

¹³⁶ BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1. 1. 2021.*, str. 9.

¹³⁷ Tamtéž, str. 10.

¹³⁸ § 118 a 119 TRS.

¹³⁹ Podoba přísahy byla také upravena pro osoby židovského vyznání a od roku 1922 existovala i podoba přísahy pro osoby bez náboženského vyznání.

¹⁴⁰ § 120 TRS.

¹⁴¹ ŠEVČÍK, P., ULLRICH, L. *Znalecké právo*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 2.

V případě nesrozumitelnosti znaleckého nálezu či podstatného rozporu mezi znaleckými závěry může být nařízeno opakování ohledání znalcem nebo ustanoven další znalec. Znalci měli nárok na odměnu za to, že jsou „na vždy“ za znalce ustaveni a v jednotlivých případech mohli žádat jen o náhradu výloh, „jiní“ znalci měli kromě náhrady výloh nárok na odměnu za jednotlivé provedení ohledání. Jedním z prvních oborů, kde docházelo ke znaleckému zkoumání, bylo soudní lékařství. Z roku 1855 pochází pitevní řád, který obsahuje náležitosti tehdejšího znaleckého zkoumání (postup, zápisy nálezu, vydání dobrozdání).¹⁴²

Na rozdíl od trestněprávní úpravy znalců umožňuje zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) stranám navrhnout soudu provedení znaleckého ohledání včetně konkrétního znalce, i když jím soudce vázán nebyl.¹⁴³ Civilní řád soudní také zakotvuje nárok znalců na znalečné. Výše odměny znalce byla specifikována v nařízení ministra spravedlnosti č. 221 ř. z., o poplatcích svědků a znalců v občanských právních rozepřích a od roku 1934 ve vládním nařízení č. 246/1934 Sb., o poplatcích svědků a znalců v občanských věcech právních.

2.2 Období let 1939–1948

Vládní nařízení č. 269/1939 Sb., o seznamech stálých soudních znalců ze dne 13. července 1939 nově zavedlo jednotné seznamy znalců pro civilní i trestní řízení. Některé oblasti znalců měly ale i přesto nadále své vlastní seznamy.¹⁴⁴ Seznam vedl krajský soud i pro potřeby podřízených okresních soudů ve svém sídle. Krajský soud také prováděl správu seznamů, každých pět let je aktualizoval a rozhodoval o zápisech a vyškrtnutí ze seznamů. Počet znalců se řídil potřebou soudů, pouze musel obsahovat znalce pro všechny obory – přednostně se totiž podle ČŘS ustanovovali „znalci veřejně zřízení“.¹⁴⁵ Zápis do seznamu byl podmíněn podáním žádosti osoby znalce, pouze pokud by pro některý z oborů žádný znalec nepožádal o zápis, mohl soud požádat zájmovou organizaci o určení vhodných osob.

¹⁴² BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. *Soudní znalcství ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1. 1. 2021*, str. 10.

¹⁴³ § 351 ČŘS.

¹⁴⁴ Např. podle vládního nařízení č. 100/1933 Sb., kterým se vydávají předpisy o odhadu nemovitostí v řízení exekučním (odhadní řád) nebo výnosem Ministerstva spravedlnosti ze dne 29. ledna 1930, o seznamu znalců pro odhad věcí do veřejné dražby daných.

¹⁴⁵ ŠEVČÍK, P., ULLRICH, L. *Znalecké právo*, str. 4.

Podmínky pro zápis znalce do seznamu určil § 5 následovně:

- stáří 30 let,
- svéprávnost,
- úplná spolehlivost (záruka, že bude žadatel v souladu se znaleckým slibem vykonávat činnost řádně a v nejlepším vědomí a svědomí, předchozí trestní stíhání se ve vztahu k úplné spolehlivosti posuzovalo vždy jednotlivě, předmětem posouzení byla i finanční historie uchazeče bez dluhů),
- potřebné odborné vědomosti a zkušenosti, zvláště podle potřeby je s odborem, o který jde v živém styku vědném nebo praktickém (bylo posuzováno se zřetelem k posudku příslušné zájmové organizace, soud ale nemusel nutně zamítnout žádost uchazeče při negativním posudku organizace, jednalo se například o obchodní a živnostenskou komoru, lékárnické grémium, nejvyšší kontrolní účetní úřad),
- bydliště v obvodu krajského soudu, do jehož seznamu má být zapsán a
- řádně zaplatil splatné daně, případně dodržuje stanovené splátky.¹⁴⁶

Znalec musel být také schopen znaleckou činnost řádně samostatně vykonávat, tj. zkoumala se i jistá zdravotní způsobilost a soběstačnost znalce. Z vládního nařízení č. 123/1939 Sb., o vyloučení některých osob z výkonu veřejných funkcí v soudnictví, pak vyplývala ještě podmínka doložení árijského původu uchazeče zápisem do seznamu osvědčení o něm nebo alespoň čestným prohlášením.

Na ustanovení znalcem ani při splnění výše uvedených podmínek neměl uchazeč právní nárok a při případném zamítnutí žádosti neměl k dispozici žádný opravný prostředek.¹⁴⁷ Pokud byl uchazeč uznán vhodným pro zápis do seznamu, složil přísahu, poté obdržel znalecký dekret a byl zapsán do seznamu znalců.¹⁴⁸

Vyškrtnout znalce bylo možné v případě jeho zřeknutí se úřadu znalce, smrti znalce a pokud bylo zjištěno, že nesplňuje výše uvedené podmínky podle § 5 nebo nepokládá-li soud jeho upotřebení z jiných důležitých příčin za vhodné. Zde šlo například o případy, kdy bylo zahájeno řízení o zbavení svéprávnosti, znalec se přestěhoval nebo pozbyl odborné znalosti a zkušenosti. O těchto skutečnostech měl krajský soud informovat okresní soud, který měl podle tehdejšího pohledu na věc mít větší přehled o místních poměrech. Okresní soudy byly podle

¹⁴⁶ ŠEVČÍK, P., ULLRICH, L. Znalecké právo, str. 9.

¹⁴⁷ § 11 odst. 2 vládního nařízení č. 100/1933 Sb., kterým se vydávají předpisy o odhadu nemovitostí v řízení exekučním (odhadní řád) nebo výnosem Ministerstva spravedlnosti ze dne 29. ledna 1930, o seznamu znalců pro odhad věcí do veřejné dražby daných.

¹⁴⁸ Tamtéž, § 12.

důvodové zprávy také vyloučeny z rozhodování o zápisech do seznamu znalců právě s ohledem na vyloučení „*vlivu venkovských poměrů*“.¹⁴⁹

2.3 Období let 1949–1958

K historicky prvnímu propojení právní úpravy znalectví a tlumočnictví dochází zákonem č. 167/1949 Sb., o stálých přísežných znalcích a tlumočnících ze dne 16. června 1949. Na ustanovení stálým přísežným znalcem nebo stálým přísežným tlumočnickem není právní nárok, ustanovení jsou znalci na základě žádosti nebo z moci úřední, v druhém případě musí úřad přijmout. Proti rozhodnutí krajského soudu, které ve věcech znalců činí jeho předseda, není možné podat opravný prostředek, pokud nestanovil zákon výjimku. Znalcem může být podle § 2 ustanoven, kdo:

- má československé občanství (tuto podmínku mohlo Ministerstvo spravedlnosti z důvodů hodných zvláštního zřetele prominout),
- je občansky bezúhonný, státně spolehlivý a oddán myšlence lidově demokratického zřízení a
- vykazuje potřebné znalosti a zkušenosti a je s to úřad znalce náležitě vykonávat. (Zákonodárce nestanovuje blíže žádné kvalifikační předpoklady, tuto podmínku obsahuje právě formulace, že „*je s to úřad znalce náležitě vykonávat*“. Kvalifikaci tak posuzovaly soudy u každého oboru dle svého uvážení. Pro některé tak stačila dlouhodobá praxe nebo aktivní vědecká činnost, u některých školní vysvědčení.)¹⁵⁰

Zásadní změnou oproti původní právní úpravě je možnost znalců poskytovat znalecké posudky také soukromé sféře. Podle § 7 může být znalec činný i mimo soudní řízení, a to na žádost úřadů a orgánů veřejné správy nebo stran. S ohledem na toto rozvolnění tak zákon zavádí také nově dozor nad znalci a možnost krajských soudů ukládat kárné tresty. Kárná odpovědnost znalců nebyla dotčena ani možným naplněním znaků skutkové podstaty trestného činu.¹⁵¹

Odměňování znalců konkretizovalo vládní nařízení č. 76/1950 Sb., o odměně a náhradě hotových výloh stálých přísežných znalců a tlumočnicků. Odměnu určovala povaha odborných znalostí potřebných k provedení úkonu a potřebná pracovní doba pro provedení úkonu. Znalec měl rovněž nárok na náhradu účelně vynaložených hotových výloh.

¹⁴⁹ ŠEVČÍK, P., ULLRICH, L. Znalecké právo, str. 8.

¹⁵⁰ Tamtéž, str. 13.

¹⁵¹ Tamtéž, str. 14.

2.4 Období 1959–1996

Zákon č. 47/1959 Sb., o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků odstranil možnost znalců poskytovat služby soukromě, což bylo také jeho hlavním cílem.¹⁵² Rovněž zanikl systém seznamů znalců u krajských soudů a místo toho byl zřízen seznam orgánů státní správy a organizací státního sektoru (vědecké a výzkumné ústavy, zařízení, podniky a jiné útvary), které vybíraly po jednotlivý úkon svého zaměstnance, případně osobu v obdobném poměru. Ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení mohly posudek přezkoumat nebo poskytnout samotné orgány státní správy a organizace státního sektoru. OČTŘ mohl požádat o stanovení jiné osoby, pokud podle něj neměl daný pracovník předpoklady k provedení úkonu. Po určení zpracovatele posudku musel složit přísahu, podle které „měl mít na zřeteli zájmy a prospěch republiky a jejího lidu“. Pověřený pracovník neměl možnost odmítnout zpracování znaleckého posudku. Veškerý dohled nad zpracováním prováděla organizace, která zpracovatele určila, a to včetně rozhodnutí, zda vůbec a v jaké výši obdrží odměnu. Podle Musila šlo o právní úpravu velice nepodařenou, v důsledku které došlo k silnému poklesu množství a kvality znaleckých posudků.¹⁵³

2.5 Období 1967–2020

Vzhledem k tomu, že znalec byl podle původního zákona ustanovován nikoliv pro soustavnou znaleckou činnost, ale pouze pro jednotlivý úkon, a organizace neměly poskytování znaleckých posudků jako hlavní náplň své činnosti, docházelo často k výběru osob bez kladení zřetele na jejich odbornou kvalitu. Ustanovení znalci také neměli žádné zkušenosti se znaleckou činností, což se odrazilo v kvalitě podávaných posudků. Nedochovalo ani k častému přiznání odměny za poskytnutí znaleckého posudku od zaměstnavatele, takže zpracovatelé měli velmi malou motivaci snažit se být vybráni ke zpracování posudků.¹⁵⁴

V nové právní úpravě byl tedy zakotven nárok na odměnu. Došlo také ke vzniku znaleckých ústavů, které měly sloužit jako odborná pracoviště, která budou poskytovat znalecké posudky v závažných případech.

¹⁵² BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1. 1. 2021*, str. 10.

¹⁵³ MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku.

¹⁵⁴ *Tamtéž*.

2.6 Současný stav

Základ současně právní úpravy znalectví v trestním řízení obsahuje zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád a zákon č. 254/2019 Sb., zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Zákon je prováděn vyhláškou č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti, která stanovuje řadu formálních podrobností zpracovávání posudku, postup při zpracování znaleckého posudku, znaleckou vstupní zkoušku a způsob vedení elektronické evidence znaleckých posudků. Vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném pak v podrobnostech upravuje výši a způsob určení znalečného. Tato vyhláška prošla k 1. 1. 2023 změnou v podobě zvýšení odměny znalce, a to po četné kritice odborné veřejnosti i v médiích.¹⁵⁵ Poslední prováděcí vyhláškou je vyhláška č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví. Od 1. 1. 2021 došlo k oddělení právní úpravy tlumočnictví samostatným zákonem č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích. Činnost znalců ve všech typech řízení je ale stále upravena hromadně.

Původní právní úprava byla často oprávněně kritizována¹⁵⁶, což bere na vědomí i sám zákonodárce vyčtením problematických bodů původního ZZ ve zprávě RIA.¹⁵⁷

Prvním z nich byl problém neexistence právního nároku¹⁵⁸ na jmenování znalce i pokud uchazeč splnil veškeré podmínky pro jmenování. Zpráva RIA uvádí, že neexistence právního nároku na jmenování zároveň poměrně jednoduše umožňuje žádoucí regulaci počtu znalců, o za vedení právního nároku lze podle ní uvažovat až po upravení nejednoznačných kvalifikačních kritérií. Nabízí se otázka, jestli byla plošná regulace počtu znalců skutečně potřeba. Počty znalců v některých oborech, a to i po zavedení právního nároku na jmenování, vypovídají spíše o opaku.¹⁵⁹ Nebezpečí obávaného stavu, kdy už nebude možné regulovat počty znalců, omezuje

¹⁵⁵ např. NOVOTNÁ, Karolína. Soudy brzdí nedostatek znalců. Kvůli novému zákonu jich už osmina skončila. Online. *Idnes.cz*. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/soudni-znalec-soud-expert-zakon-pravo-justice.A210310_110513_domaci_knn. [cit. 2024-03-26].

¹⁵⁶ např. MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku.

¹⁵⁷ Závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace (RIA) k vládnímu návrhu zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, sněmovní tisk č. 72/0, str. 4.

¹⁵⁸ Toto potvrzuje i judikatura Ústavního soudu ČR v nálezu ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. zn. I. ÚS 178/03 a nálezu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 153/04.

¹⁵⁹ Jedním z oborů, kde počet znalců naprosto nedostačuje k pokrytí poptávky znaleckých posudků je dětská psychiatrie. V současnosti je v seznamu znalců zapsán 1 znalec z oboru zdravotnictví, odvětví dětská psychiatrie. V oboru zdravotnictví (36/1967 Sb.), odvětví psychiatrie (36/1967 Sb.), specializace dětská psychiatrie (případně v obdobné formulaci) 15 znalců, z nichž 12 má kromě specializace psychiatrie dětí ještě specializaci psychiatrie dospělých. Znalci psychiatrii se specializací jen na dětskou psychiatrii jsou tedy k 29. 2. 2024 v ČR celkem 4.

také nová povinná vstupní zkouška, která zahrnuje jak znalost relevantních právních předpisů, tak schopnost vypracovat znalecký posudek v příslušném oboru.

Zavedení právního nároku na jmenování znalcem při splnění naopak odstraňuje nežádoucí stav, kdy se uměle vytvářel „*numerus clausus*“ pro znalce, nenutil znalce k dalšímu prohlubování odborných znalostí, potenciální „*konkurenti*“ byli zredukováni¹⁶⁰. Na druhou stranu znalecká obec značně zestárla, což se projevilo i na počtech znalců zejména v některých oborech.

Dále mělo být vyřešeno stanovení oborů, odvětví, specializací a kvalifikačních požadavků, což bylo provedeno aktualizací seznamu v příloze č. 1 VSZO. Doposud byla kritéria výběru znalců formulována velmi vágně a procedura jejich jmenování byla velmi netransparentní.¹⁶¹ Požadavky na odbornost znalce tedy nově upravuje § 8 odst. 6 ZZ, kterému se věnuje kapitola 1.1.2 o podmínkách výkonu znalecké činnosti a proces vzniku znaleckého oprávnění konkretizuje § 11 ZZ.

Nový elektronický seznam znalců a evidence znaleckých posudků zavádí § 29 ZZ a řeší tím problematiku efektivní kontroly výkonu znalecké činnosti a potřebu poskytnout v krátkém čase relevantní informace o činnosti znalce a zároveň požadavek na provázanost evidence posudků s jejich seznamem. Dříve často papírové a samotnými znalci vedené znalecké deníky na předepsaných tiskopisech a v excelových tabulkách¹⁶² nahradila centrální elektronická evidence s dálkovým přístupem, jejímž správcem je Ministerstvo spravedlnosti.¹⁶³ Tato evidence obsahuje také údaje o zadaných posudcích, na kterých konkrétní znalec právě pracuje, což může poskytovat představu o momentální vytíženosti znalce, a tedy době na zpracování posudku. Elektronická evidence také zjednodušuje provádění kontroly plnění povinností evidovat znalecké posudky.

Situaci ohledně odměňování znalců mění nová vyhláška o znalečném, která byla po dlouhodobé kritice novelizována roku 2023 a znalečné tak bylo navýšeno na současnou částku 800 až 1 000 Kč za hodinu práce. Tato částka se zdá být přiměřenou, i vzhledem k argumentům znalců zmíněným v kapitole 1.1.5.

¹⁶⁰ POLÁČEK, Bohumil. Krátké zamyšlení nad novým znaleckým zákonem. Online. *Advokátní deník*. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/04/29/kratke-zamysleni-nad-novym-znaleckym-zakonom/>. [cit. 2024-03-26].

¹⁶¹ MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku.

¹⁶² DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 265–271, bod 1.

¹⁶³ Ust. § 29 odst. 1 ZZ.

Nedostatečný výkon státního dohledu nad výkonem znalecké činnosti a související nedostatečný sankční systém je také řešen novou úpravou. Došlo k rozšíření přestupků, které může znalec spáchat, a také k navýšení pokut, které je možné uložit. Řada přestupků se týká formalistických aspektů znalecké činnosti, pouze jeden z patnácti přestupků postihuje podání nepravdivého posudku. Nejvyšší uložená pokuta je nově až 500 000 Kč místo původních 400 000 Kč pro právnické osoby nebo 200 000 Kč pro fyzické osoby. I nadále ale zaznívá kritika nedostatečného výkonu dohledu, který nyní koná pouze Ministerstvo spravedlnosti.¹⁶⁴ Objevují se návrhy na zřízení profesní komory znalců, která by měla na starosti celou agendu spojenou s výkonem znalecké činnosti.¹⁶⁵

Výše uvedené problematické body měly efekt na kvalitu znaleckých posudků a jejich řešení tak reagovalo na narůstající kritiku znalců ve veřejném prostoru.¹⁶⁶ Jedním z velmi důležitých kroků ke zvýšení kvality znaleckých posudků bylo také zakotvení pravidel metodologie zpracování posudku a práce s daty v rámci VZČ a zavedení požadavku přezkoumatelnosti znaleckého posudku v § 28 ZZ tak, jak je uvedeno v kapitole 1.1.4. I odborná literatura tento krok hodnotí pozitivně.¹⁶⁷ Doposud totiž v rámci vyhlášky č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnících podle § 13 odst. 2 musel znalec uvést pouze „*popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel (nález), a výčet otázek, na které má odpovědět, s odpověďmi na tyto otázky (posudek)*“. U této novinky tak jde o naplnění požadavku zásady volného hodnocení důkazů, který se vztahuje bez rozdílu i na znalecké posudky.¹⁶⁸ Jednotná struktura znaleckého posudku dle § 28 odst. 2 ZZ zásadně zjednodušuje přezkum věcné správnosti znaleckého posudku.¹⁶⁹

Krajské soudy nově nemají žádnou působnost ve správě znalců, jen nejspíše nedopatřením jim během legislativního procesu zůstal přístup k neveřejným údajům

¹⁶⁴ BASTLOVÁ, Marie. Je to nebezpečný mix, říká expert k systému kontroly soudních znalců. *Ptám se já* [podcast]. 2019. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-ptam-se-ja-je-to-nebezpecny-mix-rika-expert-k-systemu-kontroly-soudnich-znalcu-244038>. [cit. 20.03.2024].

¹⁶⁵ PASEKOVÁ, Eva. Česká lékařská komora odmítá Pelikánův zákon o znalcích. Odborníci obor opustí, varují. Online. *Česká justice*. 2016. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2016/05/ceska-lekarska-komora-odmita-pelikanuv-zakon-o-znalcich-odbornici-obor-opusti-varuji/>. [cit. 2024-03-26].

¹⁶⁶ např. SODOMKOVÁ Magdaléna. a JENSEN, Brit. *Matematika zločinu*.

¹⁶⁷ TOMOSZEK, Maxim; FÜRST, Tomáš a ŠÍNOVÁ, Renáta. K HODNOCENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ I V KONTEXTU NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY.

¹⁶⁸ Nález Ústavního soud ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12; následující nález Ústavního sudu ČR ze dne 7. 5. 2020 sp. zn. I. ÚS 3937/18, odst. 21; obdobně nález Ústavního soudu ze dne 29. 10. 2019, sp. zn. III. ÚS 2396/19; Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. III. ÚS 4160/16; Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. III. ÚS 394/18.

¹⁶⁹ PÚRY, František a RICHTER, Martin. Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení. Online. *Advokátní deník*. Roč. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/11/vliv-noveho-znaleckeho-prava-na-zjistovani-skody-v-trestnim-rizeni/>. [cit. 2024-03-26].

evidence.¹⁷⁰ Příslušné k rozhodování ve věcech výkonu znalecké činnosti a k vedení znaleckého seznamu a k zápisu do něj je podle § 3 ZZ Ministerstvo spravedlnosti.

Znalci mají novou zákonnou povinnost profesního pojištění¹⁷¹, která je pro mnohé znalce pouhým uzákoněním jejich dosavadní praxe.¹⁷² Nicméně dochází i ke kritice této povinnosti¹⁷³, a tak připravovanou novelou ZZ¹⁷⁴ by mělo dojít ke zrušení této povinnosti pro fyzické osoby. Minimální limit pojistného plnění je prozatím stanoven na 1 000 000 Kč pro znalce – fyzické osoby a 5 000 000 Kč pro znalce – právnické osoby.¹⁷⁵

Neuspokojivá kvalita některých znaleckých ústavů, kdy velké množství z nich se sice zařazuje vedle např. Českého vysokého učení technického a Univerzity Karlovy, ale je na místě pochybovat o jejich skutečné kvalitě¹⁷⁶, je řešena rozšířením nároků na znalecký ústav do podoby popsané v rámci kapitoly 1.1.1. Doposud ale nedošlo k odstranění nedostatku staré úpravy, který spočíval v umožnění zápisu do seznamu i entitám bez právní osobnosti, organizačním složkám státu a jejich vnitřním organizačním jednotkám a součástí vysokých škol. Vznikají tak situace, kdy v rozporu s § 17 a násl. OZ mají mít práva a povinnosti vnitřní organizační jednotky vysokých škol, přestože pak s ohledem na § 17 odst. 2 OZ případnou nadřazené entitě, která má právní osobnost, jak dovozují někteří autoři.¹⁷⁷

Pozitivní novinkou je také povinnost orgánu veřejné moci projednat zadání znaleckého posudku a lhůtu pro podání znaleckého posudku, a to již jako součást procesu zadávání znaleckého posudku. Jedná se o uzákonění současné „nejlepší praxe“.¹⁷⁸

Prozatím první chystaná novela ZZ¹⁷⁹ vyhovuje požadavkům znalců¹⁸⁰ zapsaných podle dosavadního zákona, pro které bude problematická povinnost skládat obecnou část zkoušky

¹⁷⁰ Ust. § 29 odst. 5 ZZ.

¹⁷¹ § 22 ZZ.

¹⁷² DÖRFL, Luboš; KRYSL, Alexandr; LEHKÁ, Markéta a VISINGER, Radek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*, str. 197–201, bod 6.

¹⁷³ KŘÍSTEK, Lukáš. Znalec Lukáš Křístek: Nový zákon je samý bič a žádný cukr. Online. *Česká justice*. 2019. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr/>. [cit. 2024-03-26].

¹⁷⁴ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, a další související zákony. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCXKG9LQO/>.

¹⁷⁵ § 38 VZČ.

¹⁷⁶ MUSIL, Jan. Sporná místa znaleckého dokazování.

¹⁷⁷ DÖRFL, Luboš., KRYSL, A., LEHKÁ, M., VISINGER, R. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*, str. 69–80, bod 12.

¹⁷⁸ PÚRY, František a RICHTER, Martin. Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení.

¹⁷⁹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, a další související zákony. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCXKG9LQO/>.

¹⁸⁰ SMUTNÁ, Martina. Nejsme otroci, zlobí se soudní znalci. Odchod seniorů může systém položit. Online. *Idnes.cz*. 2023. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: [https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/soudni-znalci-novela-zakona-pripominkove-rizeni.A231122_115916_domaci_mav](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/soudni-znalci-novela-zakona-pripominkove-rizeni.A231122_115916_domaci_mav.).

novelou zrušena. Zrušení navrhovala i odborná veřejnost v rámci kritiky nového zákona¹⁸¹, protože stávající znalci jsou očividně schopni vykonávat znaleckou činnost a právní předpisy již znají z praxe. Také zavádí možnost znaleckých kanceláří mít také formu ústavu jako podle předchozího zákona, nikoliv pouze obchodní korporace jako před touto novelou. Formu ústavu naopak nadále nesmí mít znalecké ústavy. Nově znalecké ústavy nemusí splnit podmínku výkonu vědeckovýzkumné činnosti a nebudou muset vykonávat činnost prostřednictvím znalce, ale pouze tzv. předního odborníka. Platnost obecné části zkoušky bude časově neomezená i pro žádosti o zápis pro další odvětví.

¹⁸¹ POLÁČEK, Bohumil. Krátké zamyšlení nad novým znaleckým zákonem.

3 Pojistky kvality znaleckých závěrů

3.1 Vliv vzájemné konkurence soudních znalců na kvalitu znaleckých závěrů

Existence monopolních znaleckých oborů je jednou z příčin vzniku nekvalitních znaleckých posudků, kde až kritický nedostatek znalců vylučuje polemické posuzování a prověřování druhých, což umožňuje ustrnutí znalců a vznik omylů, které nemá kdo odhalit.¹⁸² Musil uvádí, že nemožnost navrhnout v trestním řízení zpracování jiného znaleckého posudku je v rozporu se zásadou volného hodnocení důkazu, protože potom nelze hodnotit všechny okolnosti v souhrnu, jelikož žádné jiné okolnosti nejsou.¹⁸³ Příkladem takových oborů může být forenzní biomechanika, pro kterou k 29. 2. 2024 jsou v seznamu Ministerstva spravedlnosti zapsáni pouze 3 znalci s touto specializací, a to včetně znalce známého z kauzy Matematika zločinu^{184,185} a dětská psychiatrie, jak je uvedeno výše¹⁸⁶. Dalším oborem s minimálním počtem znalců je sexuologie s 22 znalci ke dni 7. 3. 2024 se zapsaným oborem zdravotnictví, odvětví sexuologie.¹⁸⁷

Ohrožení pro některé znalecké obory může znamenat také možnost zrušit znalecké oprávnění pro nečinnost, pokud znalec v posledních pěti letech nevyhotovil alespoň čtyři znalecké posudky. Tato podmínka sice platí pro znalce až po pěti letech po zápisu, ale přesto může mít negativní vliv na některé menší znalecké obory. Jako příklad lze uvést obor meteorologie se dvěma znalci, z nichž jeden zpracoval za minulý rok jeden posudek, tři další má zadány ke zpracování a druhý znalec nezpracoval za minulý rok žádný posudek a ani žádný další zadaný ke dni 23. 3. 2024 nemá.¹⁸⁸

Velmi dlouhé čekací doby na znalecké posudky nemají vliv pouze na délku trestního řízení, ale opět i na kvalitu znaleckých posudků. Při podezření na nekvalitní posudek, jehož nedostatky se nepodaří odstranit prostřednictvím vysvětlení znalce podle § 109 TŘ, by mohly soudy v obavě z dalšího významného prodloužení řízení upustit od zadání případného revizního posudku jinému znalci. V krajních případech by revizní znalec nemusel být ani k dispozici. Jedinou možností by bylo ustanovení osoby vykonávající jednorázově znaleckou činnost podle

¹⁸² MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Podle záznamů v databázi znalců Ministerstva spravedlnosti na <https://seznat.justice.cz/znalec>.

¹⁸⁵ SODOMKOVÁ, Magdaléna, JENSEN, Brit. *Matematika zločinu*.

¹⁸⁶ Poznámka pod čarou č. 157.

¹⁸⁷ Podle záznamů v databázi znalců Ministerstva spravedlnosti na <https://seznat.justice.cz/znalec>.

¹⁸⁸ Tamtéž.

§ 26 ZZ. Tato osoba navíc musí se svým ustanovením souhlasit. Stále ale jde jen o nouzové řešení určené pro mimořádné situace, které plošný problém nijak neřeší.

Ve své judikatuře upozorňuje na důležitost dostatečného počtu znalců napříč obory i Ústavní soud: „Dostatečné množství znalců je tak jedním z předpokladů kvalitní a řádně fungující justice, která představuje objektivní ústavně chráněnou hodnotu a z níž následně profitují účastníci řízení jako nositelé práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny.“¹⁸⁹

Prvním krokem k řešení úbytku znalců bylo od 1. 1. 2023 navýšení odměn soudních znalců na úroveň odpovídající činností, kterým se běžně věnují mimo svoji znaleckou praxi.¹⁹⁰ Vliv zlepšení finančních poměrů ve znalectví by se tak mohl v dohledné době začít projevat na jejich počtech, a to zvláště v oborech, kde poptávka po znaleckých posudcích dlouhodobě převyšuje kapacitu znalců a budoucí znalci tedy mohou očekávat příliv dostatečného množství práce. Nelze totiž očekávat, že budoucího znalce v oboru, kde se běžně zpracovává maximálně jeden znalecký posudek ročně, když jen poplatek za umožnění konání obou částí vstupní zkoušky znalce činí celkem 8 000 Kč a znalec má ještě navíc povinnost podle § 22 ZZ sjednat si pojištění.

Další problematická povinnost skládat obecnou část zkoušky i pro znalce působící ještě před zavedením nové právní úpravy bude novelou¹⁹¹ zrušena, což by mohlo zastavit odliv starších znalců. I plánované odstranění zmíněné pojišťovací povinnosti by mohlo nové znalce namotivovat. Na druhou stranu nedochází k omezení počtu přestupků ani ke snížení pokut, které znalci kritizují.¹⁹²

3.2 Kognitivní zkreslení

Podle Kahnemana a Tverskeho lidé uvažují tzv. dvěma procesy. Teorie dvou procesů uvádí, že první systém je tvořen intuicí a asociacemi, vyžaduje menší zapojení kognitivních funkcí, je rychlejší a používáme ho nevědomky. Druhý systém je založen na normativních pravidlech a faktech, je zdlouhavější a je nutné se soustředit. První systém označují jako intuitivní a druhý systém jako analytický. Vzhledem ke zdlouhavosti druhého systému lidé

¹⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 5. 2021, sp. zn. II. ÚS 806/21.

¹⁹⁰ K tomu podrobněji podkapitola 1.1.5.

¹⁹¹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, a další související zákony.

¹⁹² KRÍSTEK, Lukáš. Paranoidní pohled na zákon o znalcích (nejen) pro advokáty. Online. *Advokátní deník*. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/10/01/paranoidni-pohled-na-zakon-o-znalcich-nejen-pro-advokaty/>. [cit. 2024-03-26].

používají tzv. heuristiky, tedy rychlá řešení problémů založená na úsudcích, intuici a zdravém rozumu, která ale nemusejí být vždy správná a vzniká tak kognitivní zkreslení.¹⁹³

Jako příklad heuristiky používané v právním prostředí lze podle Martino Barákové uvést právní zásady, např. *in dubio pro reo*, případně pravidla pro uvalení vazby podle § 67 TŘ. Využití těchto „právních heuristik“ je pak v soudním rozhodování žádoucí, na rozdíl od „běžných“ nebo „laických heuristik“. Riziky používání prvního modelu jsou také možné kognitivní iluze, tedy tendence myslet v určitých situacích určitým způsobem, který má za cíl výsledek, který se neshoduje s realitou a opět vzniká nevědomky. S pomocí druhého analytického systému můžeme zkreslené závěry případně opravit.¹⁹⁴

Pojem kognitivní zkreslení zastřešuje celou skupinu jevů, v jejichž důsledku můžeme dojít k nesprávným úsudkům a interpretacím. Nejvíce relevantní pro právní prostředí z nich představuje Martino Baráková ve svém článku.¹⁹⁵ Jde například o heuristiku přizpůsobování a ukotvení, kdy se lidé upínají na počáteční poskytnutou hodnotu při tvoření odhadu. V právním prostředí se projevuje např. u návrhu konkrétní výše trestu státním zástupcem soudu nebo také u metodiky Nejvyššího soudu o výši nemajetkové újmy na zdraví nebo ve formě dříve předloženého znaleckého posudku.

Dále existuje efekt rámování, kde má „zarámování“ informací do určitého kontextu pro rozhodující osobu větší váhu než jejich obsah.¹⁹⁶ Znalecký posudek může být nástrojem pro vytvoření rámování informací k učinění rozhodnutí soudce, ale i pro předání objektivních informací, které tento efekt odstraňují.

Jiným druhem kognitivního zkreslení je zkreslení zpětného pohledu, při kterém je celkový úsudek o události zkreslen znalostí nové informace, která vyšla najevo až po této události. Tento efekt se projevuje hlavně u posuzování odpovědnosti, například u dopravních nehod nebo v případech s více znaleckými posudky, kdy ke zhodnocení jednoho z posudků je přistoupeno již se znalostí toho druhého. Znalecký posudek může způsobit tento efekt například

¹⁹³ KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení, rychlé a pomalé*. Jan Melvil Publishing, 2012. ISBN 978-80-87270-46-2, str. 45–46.

¹⁹⁴ MARTINO BARÁKOVÁ, Martina. Psychologické aspekty rozhodování soudů se zaměřením na hodnocení důkazu znaleckým posudkem. Online. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2020, roč. 28, č. 1, str. 121–138. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/11671>. [cit. 2024-03-26].

¹⁹⁵ MARTINO BARÁKOVÁ, Martina. Psychologické aspekty rozhodování soudů se zaměřením na hodnocení důkazu znaleckým posudkem.

¹⁹⁶ TVERSKY, Amos a KAHNEMAN, Daniel. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. Online. *Science* (American Association for the Advancement of Science). 1974, roč. 185, č. 4157, str. 1124–1131. ISSN 0036-8075. Dostupné z: <https://doi.org/10.1126/science.185.4157.1124>. [cit. 2024-03-26].

pokud u posouzení nedbalostního jednání znalec objasní situaci, případně když se uchýlí k řešení právních otázek.

Klam konjunkce způsobuje, že člověk má tendenci více důvěřovat přesněji a podrobněji popsaným skutečnostem. Například obsáhlejší znalecký posudek tak může být nevědomky automaticky považován za důvěryhodnější.

Haló efekt představuje mechanismus, při kterém v důsledku povrchních poznatků o věci nebo osobě dochází k jejímu posouzení jako negativní či pozitivní. Znalecký posudek, jehož úprava a úroveň grafického zpracování je nižší, tak může být vnímán jako méně důvěryhodný.

Obecným doporučením z hlediska odstranění vlivu kognitivních zkreslení je především být si jejich existence vědom a s tímto vědomím přistupovat k rozhodování.¹⁹⁷ Martino Baráková navrhuje také zajištění dostatku času na rozhodování. Jak již bylo řečeno v úvodu kapitoly, heuristiky slouží jako zkratky šetřící čas potřebný k vytvoření úsudku. Není tedy v zájmu nezkresleného rozhodování používání „laických heuristik“ ještě podpořit.

3.2.1 Konfirmační zkreslení

Jedním z typů kognitivního zkreslení je i konfirmační zkreslení, které spočívá v tendenci člověka vyhledávat, vnímat, interpretovat a vytvářet nové důkazy tak, aby si jimi potvrdil své již existující přesvědčení.¹⁹⁸

Literatura o konfirmačním zkreslení vychází z poznatku, že vnímání podnětu závisí nejen na podnětu samotném, ale i na vlastnostech jeho pozorovatele. Psychologickými experimenty bylo prokázáno, že předem poskytnuté informace o osobě mají větší váhu než informace obdržené později, které mohou být ignorovány, přehlíženy nebo začleněny do dříve zformovaného dojmu. Přesvědčení přetrvá i poté, co důkazy, na jejichž základě konfirmační zkreslení vzniklo, byly vyvráceny. Objektívni důkaz, který lze ale interpretovat selektivně, může dokonce zvýraznit zkreslení způsobené předchozím přesvědčením.

Vytvoření prvotní hypotézy ohledně nějakého jevu často vede k tomu, že člověk nadále hledá pouze důkazy na podporu této hypotézy a přehlíží důkazy, které mohou podpořit jinou hypotézu. Projevilo se to například v rámci experimentu, kdy skupina figurantů, z nichž někteří předstírali spáchání fiktivních zločinů, byla vyslýchána jinou skupinou, v níž byly náhodným členům poskytnuty informace implikující vinu nebo nevinu figurantů. Vyslýchající, kteří

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ MARTINO BARÁKOVÁ, Martina. Psychologické aspekty rozhodování soudů se zaměřením na hodnocení důkazu znaleckým posudkem.

předpokládali vinu svého figuranta, kladli agresivnější otázky a mnohem více se snažili donutit figuranta k přiznání. Takový styl výslechu a navazující defenzivní chování vyslychaných vedlo potom skupinu pozorujících figurantů k označení těchto figurantů vinnými, i když byli nevinní.¹⁹⁹ Ten, kdo osobu vnímá, si tak vytvoří názor o cílové osobě a v souladu s tímto názorem se k ní chová, což způsobuje, že se cílová osoba nevědomky začne také chovat tak, že jeho názor podpoří. Podobný efekt byl demonstrován také na experimentech s krysami, kdy krysy, které byly pro studenty, kteří je měli vycvičit, označeny jako chytřejší, dosahovaly v následných testech lepších výsledků. Podobný experiment byl proveden také s učiteli, kterým bylo náhodně sděleno, kteří žáci dosáhli v inteligenčních testech nejlepších výsledků. Tito žáci vykazovali v reálných testech větší zlepšení než ostatní.²⁰⁰

Řada studií, které v souhrnu hodnotí i Cooper a Meterko²⁰¹, ilustruje, že konfirmační zkreslení má vliv i ve forezních vědách, a to například ve formě přiznání obviněného, výpovědi svědků trestného činu (např. mediálně známý případ Ronalda Cottona, který byl v roce 1985 odsouzen k doživotnímu trestu za znásilnění na základě naprosto suverénní rekognice obětí a až o deset let později byla pomocí DNA testu prokázána jeho nevina²⁰²), dalších informací o okolnostech případu nasvědčujících (ne)vině obviněného, výsledky elektronických nástrojů k porovnání shod, např. otisků prstů, pořadí porovnávaných vzorků nebo osob, informace o významnosti případu, předchozí rozhodnutí jiného experta a také jeho postavení v rámci instituce nebo v odborném prostředí, a další okolnosti. Z hlediska informací o typu trestného činu a s tím spojených emocí expertů nelze jeho vliv jednoznačně potvrdit, jelikož závěry dvou níže uvedených studií mezi odborníky z praxe se liší.

Vliv konfirmačního zkreslení na závěry znalců ilustrují Cooper a Meterko na svém velkém srovnání 27 studií ze 14 různých vědních disciplín za účelem posouzení konfirmačního

¹⁹⁹ KASSIN, Saul M; GOLDSTEIN, Christine C a SAVITSKY, Kenneth. Behavioral Confirmation in the Interrogation Room: On the Dangers of Presuming Guilt. Online. *Law and human behavior*. 2003, roč. 27, č. 2, str. 187–203. ISSN 0147-7307. Dostupné z: <https://doi.org/10.1023/A:1022599230598>. [cit. 2024-03-13].

²⁰⁰ KASSIN, Saul M.; DROR, Itiel E. a KUKUCKA, Jeff. The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. Online. *Journal of applied research in memory and cognition*. 2013, roč. 2, č. 1, str. 42–52. ISSN 2211-3681. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.001>. [cit. 2024-03-26].

²⁰¹ COOPER, Glinda S. a METERKO, Vanessa. Cognitive bias research in forensic science: A systematic review. Online. *Forensic science international*. 2019, roč. 297, str. 35–46. ISSN 0379-0738. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.01.016>. [cit. 2024-03-26].

²⁰² JOFFE, Steven J.: Long Overdue: Utah's Incomplete Approach to Eyewitness Identification and Suggestions for Reform Comment. Online. In: *Utah Law Review*, Number 2, Volume 2010, Issue 2. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/utahlr2010&id=447&collection=journals&index=>. [cit. 2024-03-26].

zkreslení.²⁰³ Řada těchto studií je komentována i článkem autorského kolektivu Kassin, Dror, Kukucka.²⁰⁴

Zkoumaných studií se účastnili odborníci z praxe (17 studií), „trainees“ (absolventi či studenti posledních ročníků studia) v oboru (2 studie), odborníci i stážisté společně (3 studie) nebo studenti vysokých škol a široká veřejnost (5 studií).

Zejména ve studiích s odborníky nebo absolventy, kteří měli informace o podezřelém nebo okolnostech trestného činu (9 z 11 studií), nižší počet nebo žádné předložené srovnávací vzorky (4 ze 4 studií) nebo znalost předchozího rozhodnutí o věci (4 ze 4 studií), bylo prokázáno konfirmační zkreslení.

Níže pro přehlednost uvádím ty studie, které byly provedeny mezi odborníky v oboru a tzv. „trainees“.²⁰⁵

Číslo studie dle poznámek k článku	Obor studie	Účastníci studie	Prokázalo se nějaké konfirmační zkreslení? Které?
34	Forenzní antropologie	Odborníci z praxe a studenti	Ano, vliv dodatečných informací o případu
35	Forenzní antropologie	Odborníci z praxe a studenti	Ano, vliv dodatečných informací o povaze naleziště ostatků
36	Forenzní antropologie	Studenti (magisterské studium)	Ano, vliv pánského / dámského oblečení, které měly zkoumané ostatky na sobě
37	Forenzní genetika	Odborníci z praxe	Ano, vliv znalosti závěrů odborníka, který se k věci

²⁰³ COOPER Glinda S. and Vanessa METERKO. Cognitive bias research in forensic science: A systematic review.

²⁰⁴ KASSIN, Saul M.; DROR, Itiel E. a KUKUCKA, Jeff. The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions.

²⁰⁵ Výňatek z tabulky COOPER, Glinda S. a METERKO, Vanessa. Cognitive bias research in forensic science: A systematic review.

			vyjadřoval před nimi
38	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Ano, vliv dodatečných informací k případu, ve kterém odborníci již učinili své závěry na změnu těchto závěrů
39, 40, 41	Vzorci krevních skvrn	Odborníci z praxe	Ano, vliv dodatečných informací (navádějících ke správné nebo ke špatné odpovědi a neutrálních) na správnost závěru
42	Používání psů k vyhledávání drog nebo výbušnin	Odborníci z praxe	Ano, vliv informací podaných psovodům o poloze pachové stopy a pachové návnady
43, 44	Ohledání místa činu	Odborníci z praxe a studenti	Ano, vliv dodatečných informací o případu podporujících buď hypotézu sebevraždy nebo vraždy
45, 46, 47	Forenzní patologie	Odborníci z praxe	Ano, vliv dodatečných informací o případu
48	Trasologie (otisky bot)	Odborníci z praxe	Ne
49	Balistika	Odborníci z praxe	Ne
50	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Kritické nedostatky studie (vyřazena)
33	Analýza vlasů	Trainees (čerství absolventi)	Ano, porovnávané vzorky – jeden „podezřelý“ vzorek proti šesti vzorkům k

			porovnání
32	Analýza písma	Trainees (čerství absolventi)	Ano, porovnávané vzorky – jeden „podezřelý“ vzorek proti třem vzorkům k porovnání
51	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Ano, porovnávané vzorky – větší počet zjištěných markantů při přítomnosti cílového exempláře
52	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Ano, porovnávané vzorky – při přítomnosti dalšího exempláře se snižoval počet nalezených markantů
54	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Ano, vliv dodatečné znalosti rozhodnutí o případu na změnu předchozího závěru
53	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Kritické nedostatky studie
52	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Ano, vliv znalosti předchozího rozhodnutí
55	Analýza písma	Odborníci z praxe a široká veřejnost	Ano, vliv znalosti předchozího rozhodnutí

30	Daktyloskopie (ruční porovnávání vedle seřazených výsledků podle stupně shody systémem AFIS)	Odborníci z praxe	Ano, vliv znalosti předchozího závěru elektronického porovnávání
31	Rekognice osob (ruční porovnávání fotografií osob po vyhodnocení porovnávacím softwarem)	Studenti vysokých škol	Ano, vliv předchozího zařazení dvojic fotografií do kategorie podle jejich (ne)shody
58	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Ne, emocionální kontext a závažnost trestného činu nemá vliv na rozhodování
57	Daktyloskopie	Odborníci z praxe	Ano, emocionální kontext a závažnost trestného činu má vliv na rozhodování

Předmětné studie se věnovaly vlivu informací o případu (např. skutečnost, že se obviněný přiznal, výsledky analýz z jiných vědních oborů a jiné další informace o případu), porovnávacímu procesu (počet zkoumaných srovnávacích vzorků), znalosti výsledku analýzy provedené někým jiným (více pravděpodobné, že dojdou ke stejnému výsledku, i když to bylo nesprávné) a závažnosti zločinu.

U studií, které se věnovaly vlivu znalosti závažnosti údajně spáchaného trestného činu, a tedy vlivu na emoce odborníků, jen jedna ze dvou studií prokázala vyšší falešnou pozitivitu u závažnějších zločinů a větších emocí.

Konfirmační zkreslení se prokázalo hlavně u studií, kterých se účastnili odborníci z praxe a absolventi/studenti posledních ročníků.

V praxi se konfirmační zkreslení a následný chybný závěr objevil např. u Madridského bombového útoku v roce 2004, kdy po výbuchu několika bomb ve vlaku v Madridu zemřelo 191 lidí a dalších 1800 bylo zraněno. Na základě otisků prstů na plastovém pytlíku, který

obsahoval výbušninu, byl experty FBI jako pachatel identifikován Brandon Mayfield, muslim žijící v Oregonu. Shodu otisků prstů potvrdilo několik odborníků z laboratoře FBI. Následně byly otisky prstů z místa činu porovnány jiným expertem a obvinění proti Mayfieldovi bylo staženo. Ve zprávě o prošetření tohoto případu je konfirmační zkreslení uvedeno jako příčina chybného závěru. Jako první krok byla totiž provedena analýza otisků pomocí systému IAFIS, který vyhodnocuje shodu otisků prstů z místa činu se záznamy z databáze, kde po událostech 11. září byly zaznamenány i otisky prstů Brandona Mayfielda. Prvním expertem posuzujícím shodu byl rovněž expert s významným postavením v oboru a mnoha lety praxe. Expert, který měl následně závěr ověřit, znal totožnost i závěr prvního experta.

V reportu o události je jako doporučení pro zabránění obdobné situaci uvedeno ověření prvního výsledku bez znalosti prvního závěru, provádění prvního zkoumání experty s menšími zkušenostmi a nižším postavením a až druhého jejich případně nadřizenými a zkušenějšími experty. Experti provádějící ověřující porovnání by rovněž měli nejen vyhledávat shody v otiscích, ale také rozdílné prvky.²⁰⁶

Možné kognitivní zkreslení zmiňuje i směrnice ENFSI v souvislosti s definicí nálezu znaleckého posudku, kdy upozorňuje, že znalec má hodnotit shodující i neshodující se vzorky a nejen ty, které odpovídají jeho závěru.²⁰⁷

Na základě svého srovnání studií navrhují Cooper a Glinda tři opatření ke zpřesnění závěrů vědeckého zkoumání: omezení přístupu k informacím nepotřebným k vědeckému zkoumání a kontrola pořadí poskytování relevantních informací, používání více srovnávacích vzorků a opakování zkoumání odborníkem, který nezná předchozí závěry.

V českém trestním řízení existenci jevu konfirmačního zkreslení reflektuje § 104b odst. 2 a 3 TŘ. Při rekognici osob nebo věcí nesmí být osoba nebo věc, která má být poznána, ukázána předem tomu, kdo ji má poznat. Není tak přípustné například provést osobu s pouty na ruku kolem poznávající osoby v čekárně. Ukázání osoby poznávající osobě předem ruší důkazní význam celé rekognice.²⁰⁸ Osoba se také zařazuje mezi nejméně tři další osoby nebo věci, které se výrazně neodlišují, a to na místo, které si mezi nimi sama vybrala.²⁰⁹

V případě znaleckého dokazování se může vliv konfirmačního zkreslení projevit také u revizních znaleckých posudků. V případě, kdy je posudek nejasný, neúplný nebo jsou

²⁰⁶ STACEY, Robert B. A Report on the Erroneous Fingerprint Individualization1 in the Madrid Train Bombing Case. Online. *Journal of forensic identification*. 2004, roč. 54, č. 6, str. 706. ISSN 0895-173X. [cit. 2024-03-26].

²⁰⁷ ENFSI: Guideline for Evaluative Reporting in Forensic Science, 5.0 – glossary.

²⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/89 (uveřejněný pod č. 54/1990 Sb. rozh. tr.).

²⁰⁹ Ust. § 104b odst. 3 TŘ.

pochybnosti o jeho správnosti, se dle § 109 věta druhá TŘ přibere nový znalec, pokud vysvětlení toho původního nevede k výsledku. Nový znalec se pak v rámci svého znaleckého posudku vyjadřuje ke správnosti závěrů původního znalce a má k dispozici původní znalecký posudek. Podle literatury sice má nejprve provést posouzení odborné otázky sám, a to včetně šetření a výpočtů, a teprve následně vyhodnotí rozdíl závěrů s posuzovaným posudkem a důvody, které k rozdílům vedly²¹⁰, nelze se ale vždy spolehnout na to, že znalec nenahlédne do původního znaleckého posudku, neseznámí se z jeho závěry a svůj závěr bude činit „naslepo“.

Řešením by bylo nedat novému znalci k dispozici původní znalecký posudek do doby odevzdání části nového posudku s vlastními závěry, případně mu nedávat původní znalecký posudek k hodnocení nikdy a ponechat tuto kompetenci vždy výhradně soudu.

Problematické z hlediska konfirmačního zkreslení může být také poskytování spisového materiálu znalci. Znalec má mít podle § 107 odst. 1 TŘ k dispozici potřebná vyjádření ze spisu, v případě potřeby může nahlížet do spisu nebo mu může být spis i zapůjčen. V rámci spisového materiálu ale může znalec mít přístup i k informacím, které mohou způsobit konfirmační zkreslení. Jako řešení se nabízí poskytovat znalcům striktně jenom spisový materiál, který k sestavení posudku potřebují a neumožňovat jim nahlížení do celého spisu. Problematická ale může být časová dotace, která bude ze strany zadávajícího orgánu potřeba k probrání spisového materiálu a vyčlenění takových dokumentů.

3.2.2 Bayesova inferenční metoda a její aplikace

V rámci trestního řízení se uplatňuje zásada *in dubio pro reo*, tedy v pochybnostech ve prospěch. Tyto pochybnosti znamenají nedosažení praktické jistoty. Té nelze dosáhnout, pokud jsou tu důvodné pochybnosti o tom, že skutek spáchal obžalovaný.²¹¹

Tyto důvodné pochybnosti ovšem nelze vyložit jako požadavek na naprostou jednoznačnost znaleckých závěrů. Ty musí být mnohdy vyjádřeny jen s určitou pravděpodobností, aby vyhověly požadavku pravdivosti.²¹² Znalec navíc nemá ve své kompetenci rozhodovat o tom, jaké skutečnosti prokazuje předložený důkaz. Jako řešení se tak nabízí místo kategorického tvrzení v situaci, kdy máme rozhodnout o správnosti jedné z verzí události, poskytnout tzv. věrohodnostní poměr (likelihood ratio, LR) důkazu vzhledem ke

²¹⁰ DÖRFL, Luboš., KRYSL, A., LEHKÁ, M., VISINGER, R. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*, str. 227–265, bod 132.

²¹¹ Viz úvod části 1.

²¹² Viz kapitola 1.1.4.

dvěma soupeřícím verzím událostí tak, jak je uvádí obžaloba a obhajoba.²¹³ Tato metoda bude více přiblížena v následující kapitole 3.2.3.

Komentářová literatura²¹⁴ a judikatura ÚS²¹⁵ uvádí, že znalec by měl míru jistoty svého závěru vyjádřit slovním hodnocením nebo procentními body. Nelze bohužel bez dalšího souhlasit s možností vyjadřovat závěr slovním hodnocením. Vzhledem k dlouhodobým názorům autorů odborné literatury²¹⁶, kteří upozorňují na výraznou neshodu napříč populací ohledně faktického významu slovního vyjádření, má takové slovní vyjádření omezenou schopnost správně předat informaci. Zkreslení lze omezit, pokud znalec zároveň neodkáže na standardizovanou škálu slovního vyjádření procentuální pravděpodobnosti, případně nebude legislativně zakotvena povinnost použít jednotné slovní vyjádření přiřazené k procentuální škále. Jako příklad procentuální škály přiřazené k jejímu slovnímu vyjádření lze uvést následující podle I. E. Orlova.²¹⁷

100 %	Děj určitě nastal.
97 (99) a více %	Pravděpodobnost hraničící s jistotou.
85–97 (99) %	Velmi vysoká pravděpodobnost, že děj nastal.
70–85 %	Velká (vysoká) pravděpodobnost, že děj nastal.
60–70 %	Převažující pravděpodobnost, že děj nastal.
50–70 %	Pravděpodobnost, že děj nastal.
do 50 %	Možnost, že děj nastal.
0 %	Nemožnost, že děj nastal.

²¹³ TOMOSZEK, Maxim. Jaké zásady pro znalecké dokazování vyplývají z práva na spravedlivý proces? *Časopis pro právní vědu a praxi* Online. 2020, 28(1), 55. ISSN 1210-9126. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2020-1-4. [cit. 2024-19-03].

²¹⁴ DÖRFL, Luboš., KRYSL, A., LEHKÁ, M., VISINGER, R. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*, str. 227–265, bod 80.

²¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 3253/13.

²¹⁶ např. KENT, Sherman and the Board of National Estimates: *collected essays*. Washington, D.C, 1994, str. 127.

²¹⁷ BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1. 1. 2021*, str. 59.

Alternativní možností je tabulka podle Shermana Kenta.²¹⁸

100 %	Jisté.
93 %	Téměř jisté.
75 %	Pravděpodobně ano.
50 %	Vyrovnané šance (ano i ne).
30 %	Pravděpodobně ne.
7 %	Skoro určitě ne.
0 %	Nemožné.

Použití slovního hodnocení připouští i směrnice ENFSI²¹⁹ pro zhodnocení váhy důkazu²²⁰, nicméně jako převedený věrohodnostní poměr. Rozsah věrohodnostního poměru může být velmi odlišný v jednotlivých vědních oborech.²²¹ Lze tak doporučit vedle slovního hodnocení vždy uvádět i samotný věrohodnostní poměr. Slovní vyjádření rovněž nesmí být učiněno jako první s tím, že až později je k němu přiřazen věrohodnostní poměr. V prováděcím pokynu č. 4 ke směrnici je uvedena také ENFSI navrhovaná tabulka převodu věrohodnostního poměru na jeho slovní vyjádření podle Nordgaard.²²²

1	Nález neposkytuje podporu žádnému z tvrzení.
2–10	Nález lehce podporuje první tvrzení oproti druhému.
10–100	Nález mírně podporuje první tvrzení oproti druhému.
100–1 000	Nález středně silně podporuje.
1 000–10 000	Nález silně podporuje první tvrzení oproti druhému.
10 000–1 000 000	Nález velmi silně podporuje první tvrzení oproti druhému.
1 000 000 a více	Nález extrémně silně podporuje první tvrzení oproti druhému.

²¹⁸ KENT, Sherman and the Board of National Estimates: *Collected essays*. str. 133.

²¹⁹ ENFSI: Guideline for Evaluative Reporting in Forensic Science, prováděcí pokyn č. 4.

²²⁰ Viz kapitola 3.2.3.

²²¹ Viz příklad genetiky a písmoznaectví v kapitole 3.2.3.

²²² NORDGAARD, Anders; ANSELL, Ricky; DROTZ, Weine a JAEGGER, Lars. Scale of conclusions for the value of evidence. Online. *Law, probability and risk*. 2012, roč. 11, č. 1, str. 1–24. ISSN 1470-8396. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/lpr/mgr020>. [cit. 2024-03-21].

Podle prováděcího pokynu č. 4 ke směrnici ENFSI je ovšem i tato škála problematická, protože pro věrohodnostní poměry vyšších hodnot, ale lišící se třeba jen nepatrně (např. 999 a 1 001) zavádí úplně jiné označení. Tento problém lze pozorovat i u jiných škál, kde vždy dochází k určitému zobecnění výsledků ve formě slovního označení. U škál, kde je procentuální vyjádření převedeno na slovní vyjádření, by k dosažení stejně přesného výsledku muselo být sto různých slovních vyjádření, kdy by každému jednotlivému procentu od 1 do 100 byl přiřazen jiný výraz. V takové situaci se nabízí otázka, zda by mělo vůbec smysl takovou škálu zavádět.

3.2.3 Co je to Bayesova inference a její použití v praxi

Alternativou k slovnímu nebo k procentuálnímu vyjádření je použití Bayesovy inference a vytvoření věrohodnostního poměru důkazu. Bayesova inference je způsob vytváření úsudků o hypotézách na základě nejistých poznatků z důkazů s využitím Bayesovy věty. Nejistotu lze vyjádřit pomocí pravděpodobnosti. Každá pravděpodobnost je podmíněná okolnostmi. Bayesova věta pak vyjadřuje vztah mezi tzv. inverzními podmíněnými pravděpodobnostmi, tedy pravděpodobností jevu B, pokud nastane jev A, a pravděpodobností jevu A, pokud nastane jev B.

$$p(A|B) = \frac{p(B|A)p(A)}{p(B)}$$

Příkladem takových inverzních podmíněných pravděpodobností bude například pravděpodobnost, že zvíře, které má čtyři nohy, je kočka (lze označit jako $p(A|B)$) a pravděpodobnost, že kočka má čtyři nohy (lze označit jako $p(B|A)$). Číselná vyjádření těchto dvou pravděpodobností se budou výrazně lišit, $p(B|A)$ bude výrazně vyšší.

Podmíněné pravděpodobnosti tvrzení označujeme jako posteriorní v situaci, kdy máme na jejich podporu k dispozici důkaz ($p(A|B)$ a $p(B|A)$). Tuto posteriorní pravděpodobnost tvrzení má určit soud, neurčuje ji znalec. Znalec určuje věrohodnost nálezu v případě platnosti dvou odporujících si tvrzeních. Pokud ho zatím nemáme, mluvíme o apriorních pravděpodobnostech (lze označit jako $p(A)$ a $p(B)$).

Autorský kolektiv Fürsta, Šimkové a Šínové přirovnává rozhodování soudce k vážení dvou pravděpodobností na pomyslných vahách, a to pravděpodobnosti hypotetického děje podle obžaloby (*HOBŽ*) a pravděpodobnosti hypotetického děje podle obhajoby (*HOBH*).

Jednotlivé předložené důkazy mají vždy přidat pomocí LR určenou „váhu důkazu“ na miskou s jednou nebo druhou hypotézou.²²³

Věrohodnostní poměr váhy důkazu takového, v jaké podobě vyšel ze znaleckého zkoumání (skutečnost měnící pravděpodobnost²²⁴, D) vždy při platnosti obou tvrzení, získáme postavením pravděpodobnosti existence důkazu při platnosti verze událostí podle obžaloby ($HOBŽ$) do poměru k pravděpodobnosti existence důkazu při platnosti verze událostí obhajoby ($HOBH$). Pro použití pravděpodobnostního poměru musíme znát dvojici navzájem se vylučujících tvrzení, ke kterým vztáhneme důkaz, jehož pravděpodobnostní poměr chceme vytvořit.

$$LR = \frac{p(D \vee HOBŽ)}{p(D \vee HOBH)}$$

Věrohodnostní poměr vyjadřuje váhu důkazu, tedy poměr pravděpodobnosti existence důkazu (nálezu, výsledku zkoumání) pro případ platné hypotézy obžaloby k pravděpodobnosti existence důkazu pro případ platné hypotézy obhajoby.

Pokud o poměru věrohodnosti důkazu v případě platnosti dvou tvrzení, a tedy váze důkazu, nemůže pro odbornost takové otázky rozhodnout soudce, učiní tak znalec pomocí hodnocení svého důkazu právě co nejpřesnějším vyčíslením věrohodnostního poměru.

Znalec se v rámci svého zkoumání nevyjadřuje k pravděpodobnosti tvrzení, ale k pravděpodobnosti nálezu pro případ, že je platná vždy jedna z hypotéz obžaloby nebo obhajoby. Tuto pravděpodobnost znalec odhaduje z empirických dat nebo odpovídá osobnímu přesvědčení znalce, jde tedy o objektivní nebo subjektivní pravděpodobnost. Určení pravděpodobnosti jednotlivých hypotéz je úkolem soudu, jelikož jedině soud může hodnotit jednotlivé důkazy.²²⁵

Subjektivní pravděpodobnost založená na pouhé zkušenosti a nepodložená experimentálními daty může být znalci vnímána jako náchylná k riziku omylu. Autoři publikace *Nová teorie důkazu* ale uvádějí, že v rámci Bayesovy inference jsme si dobře vědomi váhy takového důkazu ve chvíli, kdy nám chybí číslo pro dosazení do vzorce, a naopak v rámci tradičního uvažování si nemusíme tento nedostatek uvědomit. Lze navíc souhlasit s tím, že část závěrů založená na zkušenosti či praxi znalce (*experience-based* část) nijak sama o sobě

²²³ FÜRST, Tomáš, Halina ŠIMKOVÁ, Jan ZIMMER a Jana FÜRSTOVÁ. *Nová teorie důkazu: a komentovaný český překlad směrnice ENFSI pro znalecké hodnocení ve forenzních vědách*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-579-1, str. 48.

²²⁴ Tamtéž, str. 30.

²²⁵ Viz kapitola 1.2.

nesnižuje důkazní hodnotu takového závěru, jsou-li tyto zkušenosti a praxe vzhledem k činěným závěrům relevantní.²²⁶

Použití Bayesovy inference ve formě věrohodnostního poměru lze ilustrovat na příkladu řízení o určení otcovství²²⁷, kdy proti sobě stojí dvě vzájemně se vylučující tvrzení matky, že „pan G je otcem dítěte“ a tvrzení pana G, že „otcem dítěte je jiný muž“. Soud v tomto případě musí podle Bayesovy inference rozhodnout o tom, v jakém věrohodnostním poměru jsou k sobě pravděpodobnosti těchto dvou tvrzení.

V tomto řízení se provede znalecké zkoumání genetického materiálu pana G, dítěte a matky. V nálezů znaleckého posudku uvede znalec genetické profily všech tří osob, které obsahují počet repetitivních sekvencí ve zkoumaných lokusech genomu. Čistě na základě tohoto nálezů nelze rozhodnout, je třeba určit pravděpodobnost existence právě takového nálezů, pokud by bylo platné tvrzení matky a pravděpodobnost jeho existence při platném tvrzení pana G. Poměr věrohodnosti daného nálezů je vyčíslení toho, kolikrát je daný nález pravděpodobnější při platnosti tvrzení matky než při platnosti tvrzení pana G.²²⁸ Pravděpodobnostní poměr bude tedy vypadat takto:

$$LR = \frac{p(\text{nález} \vee \text{tvrzení matky})}{p(\text{nález} \vee \text{tvrzení pana G})}$$

Hodnota LR pak vypovídá o váze důkazu:

- pokud bude tato hodnota větší než 1, bude pravděpodobnější tvrzení ve jmenovateli zlomku, tedy tvrzení matky, že otcem je pan G,
- pokud bude hodnota rovna 1, jsou obě tvrzení stejně pravděpodobná a
- pokud bude hodnota blízká nule, je pravděpodobnější tvrzení v čitateli zlomku, tedy tvrzení pana G, že otcem dítěte je jiný muž.

V praxi u genetických nálezů týkajících se obdobných případů může LR dosahovat hodnot 10^{20} . Při takovém výsledku lze uzavřít, že by pan G. byl (téměř jistě) otcem. V případech z jiných znaleckých oborů bude hodnota daleko nižší (např. u písmoznalectví). Hodnota LR může rozlišovat i rozdílnou věrohodnost důkazů v rámci jednoho znaleckého oboru. Například u písmoznalectví je jinak věrohodný podpis učiněný tužkou na papír, jinak pomocí

²²⁶ PÚRY, František a RICHTER, Martin. Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení.

²²⁷ TOMOSZEK, Maxim; FÜRST, Tomáš a ŠÍNOVÁ, Renáta. K HODNOCENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ I V KONTEXTU NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY.

²²⁸ TOMOSZEK, Maxim; FÜRST, Tomáš a ŠÍNOVÁ, Renáta. K HODNOCENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ I V KONTEXTU NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY.

biometrického podpisu navíc se zohledněním použitých technických prostředků (podpis stylusem podporovaným tabletem, nepodporovaným stylusem a prstem).²²⁹

Věrohodnostní poměr lze použít např. i u hodnocení více důkazů, které podporují tato vzájemně si odporující tvrzení. Jako příklad lze použít právě písmoznalectví a situaci, kdy písmoznalec uvádí $LR = 20$ (platné je tvrzení, že dotyčná osoba dokument osobně nepodepsala), ale zároveň tři svědci viděli dotyčnou osobu dokument podepisovat. Znalec tak nesděluje, jestli dokument podepsala nebo nepodepsala dotyčná osoba, ale říká, že je pravděpodobnější, že podpis bude vypadat právě takto, pokud je pouze napodobený, než pokud se osoba skutečně vlastnoručně podepsala. Druhá varianta této situace je, že znalec neuvádí ve svém posudku žádný LR, ale shrnuje, že osoba dokument nepodepsala a jde o napodobený podpis.²³⁰

V první situaci má soud mnohem lepší pozici pro to, aby mohl důkazy skutečně hodnotit a možná se přikloní k tvrzení tří svědků, i když proti nim stojí znalecký posudek. V druhé situaci by se naopak mohl přiklonit k hypotéze, že dokument osoba nepodepsala, pokud nebude mít možnost znalecký posudek posuzovat i optikou, že jeho závěr není a ani být nemůže naprosto jednoznačný, jen do jisté míry pravděpodobný a tuto míru pravděpodobnosti znát nebude.

Podle autorského kolektivu Tomoszka, Fürsta a Šínové zároveň uvádění pravděpodobnostního poměru závěru znalcem umožňuje soudu přiklonit se k tvrzení opřenému o jiné důkazy, aniž by tím zároveň dal najevo, že se znalec mýlil. Pokud by se u jednoznačného závěru posudku soud rozhodl ho nerespektovat bez dalšího zdůvodnění, nahradil by tím odborné posouzení svým laickým, což by udělat neměl.²³¹

V praxi se Bayesova inference používá i u kriminalistické balistiky. Balistik porovnává stopy na střele z místa činu a stopy na zkušební střele z hlediska míry pravděpodobnosti výskytu na konkrétním zkoumaném vzorku. Pravděpodobnost se poté v souladu s doporučením ENFSI hodnotí na stupnici písmen od A do E, případně v českém prostředí čísla od 1 do 5.²³² Planka označuje první a také závěrečnou potvrzovací fázi balistického zkoumání, kdy dochází k potvrzení závěru učiněného pomocí systémů za „analogovou inferenci“.²³³ Kriminalistická balistika tuto metodu podle Planky rozvíjí již 100 let.

²²⁹ Pravděpodobnost nálezu, pokud bude platné tvrzení matky.

²³⁰ Pravděpodobnost nálezu, pokud bude platné tvrzení pana G.

²³¹ ZIMMER, Jan, Tomáš FÜRST a Tomáš HAUSER. Důkazní váha biometrického podpisu závisí na kvalitě použitého dotykového zařízení a na dostupnosti úplných podpisových dat. *Právní rozhledy* 13-14/2021, str. 498.

²³² TOMOSZEK, Maxim; FÜRST, Tomáš a ŠÍNOVÁ, Renáta. K HODNOCENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ I V KONTEXTU NOVÉ PŘÁVNÍ ÚPRAVY.

²³³ TOMOSZEK, Maxim; FÜRST, Tomáš a ŠÍNOVÁ, Renáta. K HODNOCENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ I V KONTEXTU NOVÉ PŘÁVNÍ ÚPRAVY.

Výše popsaný příklad určování otcovství pomocí genetického zkoumání s výsledným věrohodnostním poměrem je běžně přijímán. Ve znaleckých posudcích ohledně identifikačních důkazů ale jeho používání zatím zažité není.²³⁴

3.2.4 Možné legislativní zakotvení Bayesovy pravděpodobnosti

Již výše zmíněná směrnice ENFSI ohledně závěru znaleckého posudku nepřipouští jiný závěr než ve formě věrohodnostního poměru, případně jeho rozmezí.²³⁵ Směrnice ENFSI rovněž vymezuje svůj prostor působnosti na tzv. hodnotící zprávy, tedy situaci, kdy má znalec vzhledem ke dvěma odporujícím si tvrzením hodnotit svůj nález.

ENFSI stanovuje ve směrnici čtyři základní obecné požadavky na znalecký posudek:

1. Vyváženost – váhu důkazu lze stanovit jen ve vztahu ke dvěma tvrzením, pokud je nelze formulovat, znalec má upozornit na nehodnocení váhy důkazu.
2. Logika – nemělo by dojít k záměně podmínky (nehodnotí se pravděpodobnost tvrzení, to je úkolem soudu) a znalec by měl hodnotit pouze pravděpodobnost nálezu.
3. Robustnost – znalecký posudek by měl být založený na znalostech (přednostně publikovaných datech, alternativně nepublikovaných) a zkušenostech (pokud nejsou k dispozici data se současným uvedením, že jde jen o odhady založené na zkušenostech znalce).
4. Transparentnost – z posudku by mělo být možné vysledovat proces, kterým znalec došel ke svým závěrům.

S ohledem na požadavek přezkoumatelnosti znaleckého posudku lze uvést, že tento má být srozumitelný pro „inteligentního laika“²³⁶, kterým bezpochyby OČTŘ je. V případě, že bude tato nová koncepce vážení důkazů srozumitelně vysvětlena, může rozhodování (nejen v trestním řízení) velmi zjednodušit.

Požadavek na uvádění věrohodnostního poměru v souladu s Bayesovou inferencí je plně v souladu s požadavky ZZ na obsah znaleckého posudku. Podle § 28 odst. 1 má být znalecký posudek pravdivý. Jak již bylo uvedeno, kategorický závěr ve znaleckém posudku učinit většinou nelze. Konkrétně v § 28 odst. 1 zaznívá v kapitole 1.1.4 blíže rozebraný požadavek

²³⁴ PLANKA, Bohumil. *Kriminalistická balistika*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o, 2023, str. 173.

²³⁵ PLANKA, Bohumil. *Kriminalistická balistika*, str. 19.

²³⁶ ROZHOVOR S OSOBNOSTÍ ZNALECKÉHO ŽIVOTA Dnes s prof. Jiřím Drábkem, Ph.D. Online. *Bulletin znaleckého práva a znalectví*. 2023, č. 3, str. 5–11. Dostupné z: <https://znalci.law.muni.cz/dokumenty/60565>. [cit. 2024-03-23].

pravdivosti, který bude zakotvením věrohodnostního poměru jen podpořen. Požadavek přezkoumatelnosti by se měl do VZČ promítnout zakotvením povinnosti popsat proces, jakým znalec věrohodnostní poměr důkazu vypočetl, tedy uvedením hodnot pravděpodobností existence důkazu pro platnost obou tvrzení. U těchto věrohodností by měl znalec též uvést jejich zdroj, tedy rozlišit je na subjektivní a objektivní.

Odborná znalecká²³⁷ a právnická²³⁸ veřejnost navrhuje začlenit novou úpravu požadující použití věrohodnostního poměru do VZČ, která obsahuje v § 41 požadavky na zaznamenání postupu znalce. Navrhují proto změnu VZČ v následujícím paragrafovém znění:

²³⁷ FÜRST, Tomáš, Halina ŠIMKOVÁ, Jan ZIMMER a Jana FÜRSTOVÁ. *Nová teorie důkazu: a komentovaný český překlad směrnice ENFSI pro znalecké hodnocení ve forezních vědách*. str. 50.

²³⁸ Podle rozsudku NSS ze dne 13. 12. 2018, čj. 5 Ads 202/2016-29, bod 39, který se vyjadřuje o pracovnících správních úřadů a správních soudcích. Závěr ale lze jistě vztáhnout i na OČTR.

„N Á V R H

VYHLÁŠKA

ze dne 2024,

kteřou se mění vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti.

Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „Ministerstvo“) stanoví podle § 10 odst. 9, § 11 odst. 4 a 6, § 12 odst. 2, § 22 odst. 3, § 27 odst. 4, § 28 odst. 9 a § 29 odst. 6 zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „Zákon“):

Čl. I.

Vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti se mění takto:

1. V § 41 se za odstavec 5 vkládá nový odstavec 6, který zní:
„(6) Pokud se porovnávají dvě navzájem se vylučující tvrzení, uvede se věrohodnostní poměr zkoumaného důkazu k těmto dvěma tvrzením. Věrohodnostní poměr se vyjádří jako podíl pravděpodobnosti existence důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn znalcem při platnosti prvního tvrzení a pravděpodobnosti existence důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn znalcem při platnosti druhého tvrzení.“
2. V § 58 se za odstavec 2 vkládá nový odstavec 3, který zní:
„(3) Pokud se porovnávají dvě navzájem se vylučující tvrzení, znalec zformuluje odpověď na zadanou odbornou otázku věrohodnostním poměrem zkoumaného důkazu k těmto dvěma tvrzením. Věrohodnostní poměr se vyjádří jako podíl pravděpodobnosti existence důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn znalcem při platnosti prvního tvrzení a pravděpodobnosti existence důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn znalcem při platnosti druhého tvrzení.“

Dosavadní odstavec 3 se označuje jako odstavec 4.

Čl. II

Účinnost

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem 1. července 2024.

Ministr:

JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., v. r.“

Po provedených změnách by dotčené části VZČ měly následující podobu:

„§ 41

- (1) Výčet podkladů obsahuje popis postupu znalce při výběru zdrojů dat, výčet vybraných zdrojů dat a jejich popis. Pokud znalec nemohl ověřit věrohodnost zdroje dat, uvede ve výčtu podkladů též tuto skutečnost a uvede též skutečnosti, pro které nemohl ověření provést.
- (2) Nález obsahuje popis postupu znalce při sběru nebo tvorbě dat a při jejich zpracování a výčet těchto dat.
- (3) Posudek obsahuje popis postupu znalce při analýze dat a výsledky analýzy dat.
- (4) Odůvodnění obsahuje interpretaci výsledků analýzy dat a kontrolu postupu znalce podle § 52 písm. a) až e).
- (5) Závěr obsahuje citaci zadané odborné otázky a odpověď na ni. Pokud podklady nebo metoda neumožňují vyslovit jednoznačný závěr, znalec uvede v závěru též podmínky jeho správnosti nebo jiné skutečnosti snižující jeho přesnost.
- (6) Pokud se porovnávají dvě navzájem se vylučující tvrzení, uvede se věrohodnostní poměr zkoumaného důkazu k těmto dvěma tvrzením. Věrohodnostní poměr se vyjádří jako podíl pravděpodobnosti existence důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn při platnosti prvního z tvrzení a pravděpodobnosti existence důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn při platnosti druhého tvrzení.“**

„§ 58

- (1) Znalec zformuluje na základě výsledků analýzy dat závěr znaleckého posudku tak, aby byl jednoznačnou odpovědí výhradně na zadanou odbornou otázku.
- (2) Pokud podklady nebo metoda neumožňují vyslovit jednoznačný závěr, znalec zformuluje odpověď na zadanou odbornou otázku s nejvyšší možnou přesností a zformuluje též podmínky správnosti závěru nebo jiné skutečnosti snižující jeho přesnost.
- (3) Pokud se porovnávají dvě navzájem se vylučující tvrzení, znalec zformuluje odpověď na zadanou odbornou otázku věrohodnostním poměrem zkoumaného důkazu k těmto dvěma tvrzením. Věrohodnostní poměr se vyjádří jako podíl pravděpodobnosti existence**

důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn znalcem při platnosti prvního z tvrzení a pravděpodobnosti existence důkazu v takové podobě, v jaké byl zjištěn znalcem při platnosti druhého tvrzení.

(4) Pokud nelze odpovědět na zadanou otázku vůbec, znalec uvede tuto skutečnost jako odpověď na zadanou odbornou otázku.“

Závěr

Znalecké dokazování má jistě mnoho problémů, kterých se tato práce ani nedotýká a už vůbec si neklade za cíl nabízet na všechny účinná řešení. S rostoucími možnostmi vědy a techniky a jejím čím dál častějším a širším zapojením v nejen trestním řízení je ale třeba tyto problémy postupně identifikovat a odstraňovat. Z nově schváleného znaleckého zákona, z jeho první připravované novely i z množství odborné literatury je možné vyvodit, že tento názor je obecně sdílený.

První část práce představila teoretický rámec dokazování v trestním řízení i obecné právní úpravy znalectví a popsala hlavní instituty potřebné pro ucelený výklad v dalších částech práce.

V druhé části práce byl představen historický vývoj právní úpravy, který je zakončen současnou právní úpravou. Současný zákonodárce se snaží reagovat na medializované problémy, nicméně některé stávající problémy neřeší efektivně, a naopak je může ještě prohloubit.

Třetí část práce představuje hlavní pojistky, které dle mého názoru mohou rozhodnout o kvalitě znaleckého závěru. Jako naprosto zásadní problém vnímám dlouhodobý pokles soudních znalců, protože znalci jsou nepostradatelnou součástí justičního systému a bez nich nebudeme schopni rozhodovat podle zjištěného skutkového stavu na úrovni odpovídající dnešním standardům.

Lidská psychika a kognitivní zkreslení jsou zásadními faktory ovlivňující rozhodování, které nelze nikdy úplně vykompenzovat. Můžeme jejich vliv ale mít na paměti, naučit se s nimi pracovat a soustředit se na používání těch heuristik, které jsou v právním prostředí žádoucí. Konfirmační zkreslení, jehož obrovský vliv je ilustrován v této práci, je také vhodné omezit navrženými opatřeními.

Věrohodnostní poměr se zatím běžně používá hlavně ve forenzní genetice při určování otcovství, nicméně i jiné forenzní disciplíny pracují s nějakou formou vyjádření pravděpodobného závěru. Věrohodnostní poměr nabízí dobré řešení pro vyjádření znaleckých závěrů, které nelze pravdivě označit za stoprocentní a zároveň umožňuje volné hodnocení důkazů. Ani s využitím věrohodnostního poměru však nelze rezignovat na hodnocení ostatních částí znaleckého posudku a jejich vzájemné bezrozpornosti a celkový proces tvorby znaleckého

závěru. V odborných kruzích by se jistě našla řada odpůrců tohoto řešení²³⁹, nebude tak jednoduché případné změny mezi odbornou veřejností prosadit. Na druhu stranu Bayesovu inferenci používá dokonce i Sherlock Holmes.²⁴⁰

²³⁹ ROZHOVOR S OSOBNOSTÍ ZNALECKÉHO ŽIVOTA Dnes s prof. Jiřím Drábkem, Ph.D. *Bulletin znaleckého práva a znalectví*.

²⁴⁰ TOMOSZEK, Maxim. Jaké zásady pro znalecké dokazování vyplývají z práva na spravedlivý proces?

Seznam zkratk

Ústava ČR	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZZ	zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech
VZČ	vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti
VSZO	vyhláška č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví
vyhláška o znalečném	vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném
směrnice ENFSI	ENFSI guideline for evaluative reporting in forensic science

Seznam zdrojů

1. Seznam použité literatury

Monografie a komentáře

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. a HÓTOVÁ, Renáta. Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení v civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech. Praha: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-395-0.

BRADÁČ, Albert; VÉMOLA, Aleš a BRADÁČ, Albert. Soudní znalectví ve vybraných technických a ekonomických oborech po 1.1.2021. Vydání druhé, aktualizované a doplněné. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2021. ISBN 978-80-7623-061-3.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav a GŘIVNA, Tomáš. Trestní právo procesní. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-348-5.

DÖRFL, Luboš., KRYSL, A., LEHKÁ, M., VISINGER, R. Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář. C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-823-8.

FRYŠTÁK, Marek a KREJČÍ, Zdeněk. Postavení znalce v trestním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4955-0.

FÜRST, Tomáš, Halina ŠIMKOVÁ, Jan ZIMMER a Jana FÜRSTOVÁ. Nová teorie důkazu: a komentovaný český překlad směrnice ENFSI pro znalecké hodnocení ve forenzních vědách. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-579-1.

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.9. 2023. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-687-3.

KAHNEMAN, Daniel. Myšlení, rychlé a pomalé. Jan Melvil Publishing, 2012. ISBN 978-80-87270-46-2.

KŘÍSTEK, Lukáš. Znalectví. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-042-4.

KŘÍSTEK, Lukáš; BÜRGER, Pavel a VUČKA, Jan. Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář. Praha: Leges, 2021

LICHNOVSKÝ, Ondřej; VUČKA, Jan a KŘÍSTEK, Lukáš. Trestní právo daňové. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-922-8.

MATHERN, Vladimír. Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava: Obzor, 1984.

PLANKA, Bohumil. Kriminalistická balistika. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2023. ISBN 978-80-7380-890-7.

ŠÁMAL, Pavel; MUSIL, Jan; KUČHTA, Josef; FRYŠTÁK, Marek a KALVODOVÁ, Věra. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠEVČÍK, P., ULLRICH, L. Znalecké právo, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-539-8.

Odborné články

COOPER, Glinda S. a METERKO, Vanessa. Cognitive bias research in forensic science: A systematic review. Online. Forensic science international. 2019, roč. 297, s. 35-46. ISSN 0379-0738. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.01.016>. [cit. 2024-03-26].

JOFFE, Steven J.: Long Overdue: Utah's Incomplete Approach to Eyewitness Identification and Suggestions for Reform Comment. Online. In: Utah Law Review, Number 2, Volume 2010, Issue 2. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/utahlr2010&id=447&collection=journals&index=>. [cit. 2024-03-26].

KADANE, Joseph B. Bayesian Thought in Early Modern Detective Stories: Monsieur Lecoq, C. Auguste Dupin and Sherlock Holmes. Online. Statistical science. 2009, roč. 24, č. 2, str. 238-243. ISSN 0883-4237. Dostupné z: <https://doi.org/10.1214/09-STS298>. [cit. 2024-03-23].

KASSIN, Saul M.; DROR, Itiel E. a KUKUCKA, Jeff. The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. Online. Journal of applied research in memory and cognition. 2013, roč. 2, č. 1, s. 42-52. ISSN 2211-3681. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.001>. [cit. 2024-03-26].

KASSIN, Saul M; GOLDSTEIN, Christine C a SAVITSKY, Kenneth. Behavioral Confirmation in the Interrogation Room: On the Dangers of Presuming Guilt. Online. Law and human behavior. 2003, roč. 27, č. 2, s. 187-203. ISSN 0147-7307. Dostupné z: <https://doi.org/10.1023/A:1022599230598>. [cit. 2024-03-13].

MARTINO BARÁKOVÁ, Martina. Psychologické aspekty rozhodování soudů se zaměřením na hodnocení důkazu znaleckým posudkem. Online. Časopis pro právní vědu a praxi. 2020, roč.

28, č. 1, s. 121-138. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/11671>. [cit. 2024-03-26].

MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku. Online. Kriminalistika. 2010, roč. 2010, č. 3, s. 1. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>. [cit. 2024-02-21].

MUSIL, Jan. Sporná místa znaleckého dokazování. In: MUSIL, Jan. Sporná místa znaleckého dokazování. In: Gřivna, T. Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-709-5.

NORDGAARD, Anders; ANSELL, Ricky; DROTZ, Weine a JAEGER, Lars. Scale of conclusions for the value of evidence. Online. Law, probability and risk. 2012, roč. 11, č. 1, s. 1-24. ISSN 1470-8396. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/lpr/mgr020>. [cit. 2024-03-21].

TELEC, I. Právní postavení znalců a tlumočnicků. Právní rádce. 2009, č. 10, s. 12.

TOMOSZEK, Maxim. Jaké zásady pro znalecké dokazování vyplývají z práva na spravedlivý proces? Časopis pro právní vědu a praxi Online. 2020, 28(1), 55. ISSN 1210-9126. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2020-1-4. [cit. 2024-19-03].

TOMOSZEK, Maxim; FÜRST, Tomáš a ŠÍNOVÁ, Renáta. K HODNOCENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ I V KONTEXTU NOVÉ PŘÁVNÍ ÚPRAVY. Právní rozhledy. 2021, č. 7, str. 236.

TVERSKY, Amos a KAHNEMAN, Daniel. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. Online. Science (American Association for the Advancement of Science). 1974, roč. 185, č. 4157, s. 1124-1131. ISSN 0036-8075. Dostupné z: <https://doi.org/10.1126/science.185.4157.1124>. [cit. 2024-03-26].

VANTUCH, Pavel. K MOŽNOSTI ODMÍTNUTÍ NÁVRHŮ OBHAJOBY NA DOPLNĚNÍ VYŠETŘOVÁNÍ PO PROSTUDOVÁNÍ SPISU. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 2, s. 25-34.

ZIMMER, Jan, Tomáš FÜRST a Tomáš HAUSER. Důkazní váha biometrického podpisu závisí na kvalitě použitého dotykového zařízení a na dostupnosti úplných podpisových dat. Právní rozhledy 13-14/2021, s. 498.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BASTLOVÁ, Marie. Je to nebezpečný mix, říká expert k systému kontroly soudních znalců. Ptám se já [podcast]. 2019. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-ptam-se-ja-je-to-nebezpecny-mix-rika-expert-k-systemu-kontroly-soudnich-znalcu-244038>.

[cit. 20.03.2024].

ENFSI: Guideline for Evaluative Reporting in Forensic Science, 2015, [online] Dostupné z: https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/m1_guideline.pdf. [cit. 25.04. 2023]

HOSÁK, Ladislav a HOLANOVÁ, Marta. CO TRÁPÍ SOUDNÍ ZNALCE PSYCHIATRY (A DÁ SE S TÍM NĚCO DĚLAT)? Online. Česká a slovenská psychiatrie. 2022, s. 223 -225 a 262 - 264. Dostupné z: <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=1493> a z <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=1497>. [cit. 2024-03-26].

KOŽINA, J. Identifikační genetika v právní praxi. Online. Bulletin-advokacie.cz. S. 1. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/identifikacni-genetika-v-pravni-praxi>. [cit. 2024-02-27].

KŘÍSTEK, Lukáš. Paranoidní pohled na zákon o znalcích (nejen) pro advokáty. Online. Advokátní deník. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/10/01/paranoidni-pohled-na-zakon-o-znalcich-nejen-pro-advokaty/>. [cit. 2024-03-26].

KŘÍSTEK, Lukáš. Znalec Lukáš Křístek: Nový zákon je samý bič a žádný cukr. Online. Česká justice. 2019. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr/>. [cit. 2024-03-26].

KŘÍSTEK, Lukáš a LICHNOVSKÝ, Ondřej. Znalecké posudky v daňovém řízení. Online. Bulletin Komory daňových poradců ČR. 2022, č. 4, s. 9-15. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2022>. [cit. 2024-03-20].

Members. Online. ENFSI European Network Forensic Science Institutes. C2020. Dostupné z: <https://enfsi.eu/about-enfsi/members/>. [cit. 2024-03-23].

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Formulář žádosti o zápis do seznamů znalců. Online. 2024. Dostupné z: <https://znalci.justice.cz/licencni-rizeni/#znalec&sub%5B%5D=znalec-formulare-zadosti>. [cit. 2024-03-28].

NOVOTNÁ, Karolína. Soudy brzdí nedostatek znalců. Kvůli novému zákonu jich už osmina skončila. Online. Idnes.cz. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/soudni-znalec-soud-expert-zakon-pravo-justice.A210310_110513_domaci_knn. [cit. 2024-03-26].

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, a další související zákony. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCXKG9LQO/>.

PASEKOVÁ, Eva. Česká lékařská komora odmítá Pelikánův zákon o znalcích. Odborníci obor opustí, varují. Online. Česká justice. 2016. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2016/05/ceska-lekarska-komora-odmita-pelikanuv-zakon-o-znalcich-odbornici-obor-opusti-varuji/>. [cit. 2024-03-26].

POLÁČEK, Bohumil. Krátké zamyšlení nad novým znaleckým zákonem. Online. Advokátní deník. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/04/29/kratke-zamysleni-nad-novym-znaleckym-zakonom/>. [cit. 2024-03-26].

PŮRY, František a RICHTER, Martin. Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení. Online. Advokátní deník. Roč. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/11/vliv-noveho-znaleckeho-prava-na-zjistovani-skody-v-trestnim-rizeni/>. [cit. 2024-03-26].

ROZHOVOR S OSOBNOSTÍ ZNALECKÉHO ŽIVOTA Dnes s prof. Jiřím Drábkem, Ph.D. Online. Bulletin znaleckého práva a znalectví. 2023, č. 3, s. 5-11. Dostupné z: <https://znalci.law.muni.cz/dokumenty/60565>. [cit. 2024-03-23].

Seznamy znalců, tlumočnicků a překladatelů. Online. 2021. Dostupné z: <https://seznat.justice.cz/>. [cit. 2024-03-28].

SMUTNÁ, Martina. Nejsme otroci, zlobí se soudní znalci. Odchod seniorů může systém položit. Online. Idnes.cz. 2023. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/soudni-znalci-novela-zakona-pripominkove-rizeni.A231122_115916_domaci_mav.

SODOMKOVÁ, Magdaléna, JENSEN, Brit. Matematika zločinu [podcast]. 2019. Dostupné z: <https://www.mujrozhlas.cz/matematika-zlocinu/matematika-zlocinu>. [cit. 2024-03-25].

STACEY, Robert B. A Report on the Erroneous Fingerprint Individualization¹ in the Madrid Train Bombing Case. Online. Journal of forensic identification. 2004, roč. 54, č. 6, s. 706. ISSN 0895-173X. [cit. 2024-03-26].

VÍTKOVÁ, Jana. Několik poznámek ke znalecké činnosti v trestním řízení. Online. Bulletin Komory daňových poradců ČR. 2022, č. 4, s. 7-8. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2022>. [cit. 2024-03-20].

3. Seznam použitých právních předpisů

zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních

zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 218/2013 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti

vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném

vyhláška č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví

vyhláška č. 370/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném

vládní nařízení č. 100/1933 Sb., kterým se vydávají předpisy o odhadu nemovitostí v řízení exekčním (odhadní řád) nebo výnosem ministerstva spravedlnosti ze dne 29. ledna 1930, o seznamu znalců pro odhad věcí do veřejné dražby daných

4. Seznam použité judikatury

Judikatura českých soudů

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 77/01.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 77/01.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. I. ÚS 178/03.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2003, sp. zn. I. ÚS 360/03.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 153/04.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 493/05.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 1012/07.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 3253/13.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 13/14.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. III. ÚS 4160/16.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. III. ÚS 394/18.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 10. 2019, sp. zn. III. ÚS 2396/19.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 5. 2020 sp. zn. I. ÚS 3937/18.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 5. 2021, sp. zn. II. ÚS 806/21.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 3. 1953, sp. zn. 1 Tz 30/53 (uveřejněné pod č. 56/1953 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 5. 1965, sp. zn. 10 Tz 29/65 (uveřejněné pod č. 56/1965 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 11. 8. 1970, sp. zn. 7 To 7/70 (uveřejněné pod č. 47/1970 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 2. 3. 1972, sp. zn. Tsf 1/72 (uveřejněné pod č. 40/1972 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn. 11 To 5/74 (uveřejněný pod č. 55/1974 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. 6. 1979, sp. zn. 4 Tz 31/79 (uveřejněné pod č. 35/1980 Sb. rozh. tr.).

Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980, sp. zn. Pls 3/80.

Zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 12. 1980, sp. zn. Cpj 161/79 (uveřejněna pod č. 1/1981 Sb. rozh.).

Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1981, sp. zn. Cpj 161/79 (uveřejněna pod č. 1/81 Sb. rozh. st.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1984, sp. zn. 5 To 1/84 (uveřejněné pod č. 15/1986 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 5. 2. 1986, sp. zn. 4 To 81/85 (uveřejněné pod č. 3/1987 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 3. 1986 sp. zn. 6 Tz 4/86 (uveřejněné pod č. 18/1988 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 3. 1986, sp. zn. 4 To 9/86 (uveřejněné pod č. 11/1987 Sb. rozh. tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 16. 2. 1987 sp. zn. 7 Tz 5/87 (uveřejněný pod č. 27/1988 Sb. rozh. tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 13. 6. 1988, sp. zn. 3 To 12/88 (uveřejněné pod č. 54/1989 Sb. rozh. tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/89 (uveřejněný pod č. 54/1990 Sb. rozh. tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 1999, sp. zn. 2 Cdon 828/96.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2001 sp. zn. 3 Tz 56/2001 (uveřejněný pod č. 60/2001 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2001, sp. zn. 5 Tz 63/2001 (uveřejněný pod č. 4/2002 Sb. rozh. tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. 5 Tdo 198/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1828/2014.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 13. 12. 2018, čj. 5 Ads 202/2016-29.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 2. 1995, sp. zn. 7 To 289/94 (uveřejněné pod č. 43/1995 Sb. rozh. tr.).

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 10. 1993, sp. zn. Cmz 38/1992.

Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 11. 1968, sp. zn. 4 To 246/68 (uveřejněné pod č. 46/1969 Sb. rozh.).

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. 8 Co 367/2017.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 9. 1994, sp. zn. 4 To 475/94 (uveřejněné pod č. 3/1996 Sb. rozh. tr.).

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 2. 1998 sp. zn. 4 To 70/98 (uveřejněné pod č. 20/2000 Sb. rozh. tr.).

Rozsudek senátu ESLP ze dne 7. 7. 2015, č. stížnosti 6341/10 (Sarýdaş vs. Turecko).

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. C-372/09 a C-373/09 (Josep Peñarroja Fa).

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 18. 1. 2001, sp. zn. C-162/99 (Komise vs. Itálie).

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 444/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2019 Sb. o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

Poznámka reakční rady časopisu Kriminalistika – Paní spravedlnost a slečna pravděpodobnost: Setkání na nejvyšší úrovni. Kriminalistika. 2020, roč. 53, č. 3, str. 223.

KENT, Sherman and the Board of National Estimates: Collected essays.

Stanovisko OJD MSp a analytického a legislativního odboru NSZ k povinné mlčenlivosti znalců v souvislosti s trestním řízením. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/znalci-znalecke-ustavy-a-tlumocnici/-/clanek/stanovisko-ojd-msp-a-analytickeho-a-legislativniho-odboru-nsz-k-povinne-mlcenlivosti-znalcu-v-souvislosti-s-trestnim-rozenim>.

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 13/2004 Věstníku ze dne 12. října 2004, k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení Online. Dostupné z: <https://www.cak.cz/assets/2004-13-dukazy-v-trestnim-rozeni.pdf>. [cit. 2024-03-26].

Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce č. 9/2004 ze dne 14. října 2004. Online. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-9-2004.pdf>. [cit. 2024-03-26].

Závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace (RIA) k vládnímu návrhu zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, sněmovní tisk č. 72/0, str. 4.

Problémy znaleckého dokazování v trestním řízení

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na vybrané problémy znaleckého dokazování, které mají vliv zejména na kvalitu znaleckého závěru. Jejím cílem je identifikovat problémy nejen v rámci právní úpravy, zhodnotit jejich dopady a navrhnout jejich řešení.

První část popisuje právní úpravu dokazování v trestním řízení, zaměřuje se na dokazování znaleckým posudkem. Popisuje také právní úpravu znalectví v zákoně č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a v navazujících vyhláškách.

Druhá část popisuje historický vývoj právní úpravy znalectví od roku 1873 do současnosti. Věnuje se také kritizovaným místům zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, a hodnotí, kterými prostředky na ně zákonodárce reagoval v nové úpravě.

Třetí část práce se zaměřuje na problémy spojené se zárukou kvality znaleckého závěru. Prvním vytčeným problémem je nedostatek znalců v některých oborech, například v dětské psychiatrii. Popisuje dopady tohoto problému na kontrolní znalecké mechanismy. Druhým problémem, kterému se práce věnuje, je vliv kognitivního zkreslení na znalecké závěry. Práce popisuje jednotlivé druhy kognitivního zkreslení a zaměřuje se na konfirmační zkreslení a faktory, které jej způsobují. Věnuje se studiím provedeným mezi znalci k potvrzení jeho existence a mediálně známému případu Madridského bombového útoku, kde se projevil vliv tohoto zkreslení. Na závěr této části je popsán vliv konfirmačního zkreslení na rekognici a revizních znaleckých posudků, kde je navrženo řešení. Závěr práce rozebírá vyjádření pravděpodobnosti ve znaleckých závěrech pomocí věrohodnostního poměru a hodnotí možnost slovního vyjádření pravděpodobnosti. Je popsán výpočet věrohodnostního poměru pomocí Bayesovy inference, vysvětluje jeho použití na příkladech určování otcovství a písmoznalectví. Je také navržena novela vyhlášky č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti, která by zavedla povinnost znalců v případech, kdy se pomocí znaleckého důkazu mají zhodnotit dvě navzájem se vylučující tvrzení.

Klíčová slova

znalectví, konfirmační zkreslení, věrohodnostní poměr

The problems of judicial expertise in criminal proceedings

Abstract

The thesis focuses on selected problems of expert evidence, which have an impact on the quality of the expert's conclusion. Its aim is to identify the problems not only within the legal framework, to evaluate their impact and to propose their solution.

The first part describes the legal regulation of evidence in criminal proceedings, focusing on expert evidence. It also describes the legal regulation of expert evidence in Act No. 254/2019 Sb., on Experts, Expert Offices and Expert Institutes, and in related decrees.

The second part describes the historical development of the legal regulation of expertise from 1873 to the present. It also examines the criticisms of Act No. 36/1967 Sb. on Experts and Interpreters and assesses how the legislator has responded to them in the new regulation.

The third part of the thesis focuses on the problems related to the guarantee of the quality of the expert's conclusion. The first problem raised is the absence of experts in some fields, for example in child psychiatry. It describes the implications of this problem for expert review mechanisms. The second problem addressed in the paper is the effect of cognitive bias on expert conclusions. The thesis describes the different types of cognitive bias and focuses on confirmation bias and the factors that cause it. It looks at the studies conducted among experts to confirm its existence and the media-famous Madrid bombing case where the influence of this bias was evident. This section concludes with a discussion of the impact of confirmation bias on line-up and revision expert reports, where a solution is proposed. The thesis concludes by discussing the expression of probability in expert reports using likelihood ratios and evaluates the possibility of expressing probability verbally. The calculation of the likelihood ratio using Bayesian inference is described, and its use is explained using examples of paternity determination and forensic handwriting examination. It also proposes an amendment to Decree No. 503/2020 Sb., on the performance of expert activities, which would introduce an obligation for experts in cases where two mutually exclusive claims are to be evaluated by means of expert evidence.

Keywords

expert testimony, confirmation bias, likelihood ratio